

KATOLIKUS NEVELÉSI KONGREGÁCIÓ

Vademecum
a globális nevelési paktumhoz

2021. október 1.

TARTALOM

Mi a globális nevelési paktum?	3
Ferenc pápa üzenete a globális nevelési paktum elindítására	4
Köszöntés (<i>Giuseppe Versaldi bíboros</i>)	7
Bevezetés (<i>Vincenzo Zani érsek</i>)	8
Hét kötelezettségvállalás a globális nevelési paktum érdekében	9
1. A személy középpontba állítása	10
2. A fiatalabb nemzedékek meghallgatása	11
3. A nők támogatása	12
4. A felelősség tudatosítása a családokban	13
5. A nyitás a befogadásra	14
6. A gazdaság és a politika megújítása	15
7. A közös otthon őrzése	16
Kutatási témakörök	17
1. Méltóság és emberi jogok	18
2. Testvériség és együttműködés	19
3. Technológia és átfogó ökológia	19
4. Béke és állampolgárság	20
5. Kultúrák és vallások	21
<i>A koordináló egyetem</i>	22
Működünk hálózatban... ..	23
1. melléklet: Ferenc pápa videoüzenete a globális nevelési paktumról (2020. 10. 15.)	24
2. melléklet: Munkadokumentum a globális nevelési paktumhoz (<i>Instrumentum laboris</i>)	28

MI A GLOBÁLIS NEVELÉSI PAKTUM?

Ferenc pápa 2019. szeptember 12-én azt kérte, hogy „folytassunk párbeszédet arról, hogy miként építjük a bolygó jövőjét, és annak szükségességéről, hogy mindenki befektesse tehetségét, mert minden változáshoz nevelési folyamatra van szükség, hogy egy új, egyetemes szolidaritás és egy befogadóbb társadalom jöjjön létre”. Ennek érdekében egy *globális nevelési paktumot* kezdeményezett, melynek az a célja, „hogy megerősítsük elkötelezettségünket a fiatalabb generációk mellett, hogy felélesszük szenvedélyünket egy nyitottabb és inkluzívabb nevelés iránt, mely képes a türelmes meghallgatásra, az építő párbeszédre és a kölcsönös megértésre.” Arról van szó, „hogy egy széles körű nevelési szövetségben egyesítsük erőinket, hogy olyan érett embereket képezzünk, akik képesek legyőzni a sok területen tapasztalható szétesést és széthúzást, és újraszöni a kapcsolati hálót egy testvériesebb emberiség érdekében”.

FERENC PÁPA ÜZENETE A NEVELÉSI PAKTUM ELINDÍTÁSÁRA

Kedves Barátaim!

A *Laudato si'* kezdetű enciklikában arra kértem mindenkit, hogy működjunk együtt közös otthonunk védelmében, és együtt nézzünk szembe az előttünk álló kihívásokkal. Néhány év elmúltával ismételen kérem: folytassunk párbeszédet arról, hogy miként építjük a bolygó jövőjét, és annak szükségességéről, hogy mindenki befektesse tehetségét, mert minden változáshoz nevelési folyamatra van szükség, hogy egy új, egyetemes szolidaritás és egy befogadóbb társadalom jöjjön létre.

E célból szeretnék 2020. május 14-re egy világeseményt kezdeményezni, melynek témája: *A globális nevelési paktum megújítása*. E találkozó célja az, hogy megerősítsük elkötelezettségünket a fiatalabb generációk mellett, hogy felélesszük szenvedélyünket egy nyitottabb és inkluzívabb nevelés iránt, mely képes a türelmes meghallgatásra, az építő párbeszédre és a kölcsönös megértésre. Sosem volt még ilyen nagy szükség arra, hogy egy széles körű *nevelési szövetségben* egyesítsük erőinket, hogy olyan érett embereket képezzünk, akik képesek legyőzni a sok területen tapasztalható szétesést és széthúzást, és újrászöni a kapcsolati hálót egy testvériesebb emberiség érdekében.

A mai világ folyamatos átalakulásban van, és többszörös válságon megy keresztül. Korszakos változást élünk át: nemcsak kulturális, hanem antropológiai metamorfózist, mely új beszédmódokat hoz létre, és különbségétel nélkül elveti a történelem által ránk hagyományozott paradigmákat. A nevelés szembesül az élet felgyorsulásával, mely az emberi létezés a technológiai és digitális gyorsaság örvényébe zárja, folyamatosan változtatva a viszonyítási pontokat. Ebben a helyzetben az ember identitása elveszti szilárdságát, és pszichológiai struktúrája szétesik a szüntelen változás következtében, mely „ellentétben áll a biológiai evolúció természetes lassúságával”.¹

Minden változtatáshoz azonban mindenkire kiterjedő nevelési folyamatra van szükség. Ennek érdekében olyan „nevelési falut” kell létrehozni, ahol – a sokféleségben belül – mindnyájan osztozunk azon a közös törekvésen, hogy emberi és nyitott kapcsolati hálót hozzunk létre. Egy afrikai közmondás szerint „egy gyermek neveléséhez egy egész falura van szükség”. Ezt a falut azonban – mint a nevelés feltételét – fel kell építenünk. Mindenekelőtt a talajt kell megtisztítanunk a diszkriminációktól a testvériség bevezetésével, ahogyan megfogalmaztam abban a dokumentumban, amelyet február 4-én írtam alá Abu-Dzabiban az al-Azhar nagyimámjával.²

Egy ilyen faluban könnyebb megtalálni a globális konvergenciát ahhoz a neveléshez és oktatáshoz, amely a személy minden összetevője közötti *szövetség* hordozója kíván lenni: a tanulás és az élet között; a generációk között; a tanárok, a diákok, a családok és a civil társadalom között, annak szellemi,

¹ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május 24.), 18 [Szent István Társulat, Budapest, 2015].

² *Dokumentum az emberi testvériségről a világ békéje és a békés emberi együttélés érdekében* (2019. február 4.) [Szent István Társulat, Budapest, 2019].

tudományos, művészeti, sport-, politikai, vállalkozói és szolidáris megnyilvánulásaival. Szövetség a föld lakói és a „közös otthon” között, melynek gondoskodással és tisztelettel tartozunk. Szövetség, mely békét, igazságosságot, az emberi család összes népe között elfogadást, a vallások között pedig párbeszédet hoz létre.

E globális célok elérése érdekében a „nevelési falu” közös útján fontos lépéseket kell megtenni. Először is, legyen *bátorságunk ahhoz, hogy a személyt állítsuk a középpontba*. Ezért paktumot kell kötnünk, szövetkeznünk kell egymással, hogy lelket adjunk a formális és informális nevelési folyamatoknak, melyek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy a világon minden szorosan összefügg, és egy egészséges antropológia alapján meg kell találnunk a gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés másféle felfogását.

Az átfogó ökológia megvalósítása folyamán minden egyes élőlény saját értéke kerül a középpontba, az emberekkel és az őt körülvevő valósággal összefüggésben, és olyan életmódot szorgalmazunk, amely elutasítja a leselejtezés kultúráját.

A következő lépés: *legyen bátorságunk ahhoz, hogy leleményesen és felelősen a legjobb erőinket vessük be*. A kezdeményező és a bizakodó cselekvés megnyitja a nevelést a hosszú távú tervezés előtt, mely nem ragad le a feltételek statikusságánál. Így olyan személyeket kapunk, akik nyitottak, felelősök, készek időt szánni a meghallgatásra, a párbeszédre és az elgondolkodásra, akik képesek kapcsolati hálót szőni a családokkal, a generációk között és a civil társadalom különböző csoportjaival, hogy ekképpen egy új humanizmust alakítsanak ki.

Egy további lépés: *legyen bátorságunk ahhoz, hogy olyan embereket képezzünk, akik készek a közösség szolgálatába állni*. A szolgálat a találkozás kultúrájának egyik pillére: „Azt jelenti, hogy lehajolunk a rászorulókhöz, és kinyújtjuk kezünket feléjük, számítás nélkül, félelem nélkül, gyengéden és megértően, ahogy Jézus lehajolt, hogy megmossa az apostolok lábát.

Szolgálni azt jelenti, hogy a leginkább rászorulókkal mellett dolgozunk, s mindenekelőtt emberi, közeli, szolidáris kapcsolatokat alakítunk ki velük.”³ A szolgálatban megtapasztaljuk, hogy nagyobb öröm adni, mint kapni (vö. Ap-Csel 20,35). Ebben a perspektívában minden intézménynek rá kell kérdeznie képzési küldetésének céljaira és módszereire.

Ezért szeretnék találkozni Rómában mindnyájatokkal, akik különböző minőségeitekben a nevelés és oktatás területén dolgoztok a tudományágak minden szintjén és a kutatásban. Kérlek benneteket, hogy egy közös *nevelési paktumon* keresztül együtt indítsuk el és működtessük azokat a dinamikákat, amelyek értelmet adnak a történelemnek és kedvező irányba alakítják azt. Azokhoz a közéleti személyiségekhez is fordulok, akik világszinten felelős pozíciókat töltenek be, és akik szívükön viselik az új generációk jövőjét. Bízom abban, hogy elfogadják meghívásomat. Fiatalok, titeket is kérlek, hogy vegyetek részt a találkozón, és érezzétek át, milyen nagy felelősségetek van abban, hogy egy jobb világot építsünk. A találkozóra 2020. május 14-én kerül sor Rómában, a vatikáni VI. Pál Teremben. Az esemény előkészítését

³ *Beszéd a menekülteket szolgáló római Centro Astalliban tett látogatás alkalmával* (2013. szeptember 10).

különböző intézményekben tartott tematikus szemináriumok sorozata kíséri majd.

Keressük együtt a megoldásokat, félelem nélkül indítsunk átalakító folyamatokat, és reménykedve tekintsünk a jövőbe! Mindenkit arra hívok, hogy legyen főszereplője ennek a szövetségnek, egyénileg és közösségileg is vállaljon kötelezettséget arra, hogy együtt ápoljuk az ember várakozásainak és Isten tervének egyaránt megfelelő szolidáris humanizmus álmát.

Várlak, előre is üdvözöllek és megáldalak benneteket.

Vatikánváros, 2019. szeptember 12.

Ferenc

KÖSZÖNTÉS

Giuseppe Versaldi bíboros
a Katolikus Nevelési Kongregáció prefektusa

Kedves Pedagógusok!

Sürgősen humanizálni kell az oktatást, ehhez pedig a személyt kell a középpontba állítani és meg kell teremteni a teljes körű fejlődéshez szükséges feltételeket. Ha kellő önállóságot és főszerepet adunk a gyermekeknek és a fiataloknak, az lehetővé teszi, hogy belsőleg növekedjenek egy élő, egymásra utalt és testvéri közösség keretén belül. Mivel közös a rendeltetésünk, a mai bonyolult valóságot egy új nevelési paktum szemüvegén keresztül kell olvasnunk, mely segít, hogy újra felfedezzük az evangélium által inspirált humanizmus szépségét.

A mai nehéz helyzetben, amikor sok esetben ellentétes álláspontra helyezkedő csoportokba tömörülünk, nekünk, felnőtteknek hátra kell lépünk egyet, kevesebbet kell beszélnünk, és többet kell figyelniük a gyermekek és a fiatalok igényeire, hogy egyéni tehetségük szabadon megnyilvánulhasson és kibontakozhasson. Ebben rejlik az inklúzió igazi értelme, mely „az üdvösség keresztény üzenetének szerves részét képezi”.¹ A nevelés sokkal több, mint tanítás. Egy ilyen nagy figyelmet érdemlő és több lépésre tagolt folyamat során változásra irányuló közös projekteket dolgozhatnak ki, hogy konkrétan átalakítsák tényleges környezetüket. Félelem nélkül szavazzunk nekik bizalmat! Meg fognak lepni bennünket!

Giuseppe Versaldi

¹ FERENC PÁPA: *Beszéd a Katolikus Nevelési Kongregáció közgyűlésének résztvevőikhez* (2020. február 20.).

BEVEZETÉS

Vincenzo Zani érsek

a Katolikus Nevelési Kongregáció titkára

Ez a Vademecum a nevelési paktum megvalósításához készült útmutató, és mindenekelőtt azoknak a pedagógusoknak készítettük, akiknek az a feladatuk, hogy az iskolai és iskolán kívüli, formális és nem formális képzésen keresztül kísérik a gyermekeket és fiatalokat a közös otthon építésében.

Ferenc pápa régóta hangsúlyozza, hogy mindenkinek a tehetségét be kell fektetni, hogy egy új, egyetemes szolidaritást és egy befogadóbb társadalmat építsünk fel. Számos megnyilatkozásában és főleg a 2020. október 15-én közzétett üzenetében megfogalmazta felhívását egy nevelési paktum megkötésére, mely világméretű konvergenciát tesz lehetővé egy olyan oktatásért, amely hordozója tud lenni a személyhez tartozó összes kapcsolat közötti szövetségnek; olyan kapcsolatokra van szó, mint a tanulás és az élet közötti; a generációk közötti; a tanárok, a diákok, a családok és a civil társadalom közötti, annak a fiatalabb generációkat támogató összes – szellemi, tudományos, művészeti, sportot érintő, politikai, vállalkozói és szolidaritási – megnyilvánulásaival.

A világvármány okozta „oktatási katasztrófával” szemben, mely tovább növelte az amúgy is riasztó nevelési szakadékot, nem elég leegyszerűsített receptek alkalmazása, hanem hinni kell a nevelés átalakító erejében. A nevelés azt jelenti, hogy fogadunk a jövőre, és reményt adunk jelennek arra, hogy megtöri a determinizmusokat és a fatalizmusokat. A nevelés mindig a remény cselekedete, mely társrészvételre és a közömbösség logikájának a találkozás és a befogadás kultúrájává való átalakítására hív.

Az oktatásnak segítenie kell abban, hogy olyan jövőt építsünk, amelyet többé nem a megosztottság, nem a gondolkodási képességnek és a képzelőerőnek az elszegényedése, hanem a meghallgatás, a párbeszéd és a kölcsönös megértés jellemez.

A Vademecum a Ferenc pápa által megjelölt hét célt tartalmazza. Ezek mindegyike nevelési folyamattá alakítható a reflexiónak, a különböző helyi kihívásokra válaszoló projektek kidolgozásának és konkrét megvalósításának szakaszait követve. Ily módon olyan személyes és közösségi történetek és tapasztalatok születhetnek, amelyek inspirálhatnak másokat is, hogy osztozzanak e tapasztalatokban, és így elindítsák a gondoskodás kultúrája, az átfogó ökológia, valamint a testvériség és a béke építése által inspirált változási folyamatot. A tapasztalatokat összegyűjthetik a püspöki konferenciák bizottságai, és elküldhetik a LUMSA-nak is.

Bízunk kell a fiatalokban rejlő lehetőségekben, be kell fektetnünk a fiatalokba, s így segítenünk kell őket, hogy együtt és bátran nézzenek előre!

Angelo Vincenzo Zani

HÉT KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS A GLOBÁLIS NEVELÉSI PAKTUM ÉRDEKÉBEN

Ferenc pápa a 2020. október 15-i videóüzenetében (lásd az 1. számú mellékletben) azon reményének adott hangot, hogy a nevelés melletti elkötelezettségnek a társadalom összes szereplőjét bevonó új korszaka kezdődik.

Ezért arra kéri a családokat, a közösségeket, az iskolákat, az egyetemeket, az intézményeket, a vallásokat, az állami vezetőket, a kultúra, a tudomány, a sport képviselőit, a művészeket, a média munkatársait, sőt az egész emberiséget, hogy nevelési paktumot kössenek, melyben személyes elkötelezettséget vállalnak az alábbi hét úton való elindulásra:

1. A személy középpontba állítása

A személyt helyezzük minden nevelési folyamat középpontjába, hogy ezáltal segítsük megmutatkozni sajátosságát és kapcsolatteremtő képességét, szembeállva a leselejtezés kultúrájával.

2. A fiatalabb nemzedékek meghallgatása

Halljuk meg a gyermekek, a serdülők és a fiatalok hangját, hogy együtt építsünk egy igazságos és békés jövőt, egy minden emberhez méltó életet.

3. A nők támogatása

Segítsük elő a lányok teljes értékű részvételét az oktatásban.

4. A felelősség tudatosítása a családokban

A családot tekintsük az első és nélkülözhetetlen nevelő alanyoknak.

5. A nyitás a befogadásra

Befogadásra neveljük és neveljük magunkat, nyíljunk meg a leginkább kiszolgáltatottak és kirekesztettek előtt.

6. A gazdaság és a politika megújítása

Igyekezzünk megtalálni a gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés felfogásának más módjait, az ember és az egész emberi család szolgálatában, az átfogó ökológia perspektívájában.

7. A közös otthon őrzése

Gondozzuk és ápoljuk közös otthonunkat, védjük meg erőforrásait, folytassunk mértékletesebb életmódot, és törekedjünk a környezetet tiszteletben tartó megújuló energiák felhasználására.

1. A személy középpontba állítása

A személyt helyezük minden nevelési folyamat középpontjába, hogy ezáltal segítsük megmutatkozni sajátosságát és kapcsolatteremtő képességét, szembeállva a leselejtezés kultúrájával.

Átgondolandó szempontok

Az első cél annak szükségességét fogalmazza meg, hogy minden nevelési tevékenységünket szilárd antropológiai alapra helyezzük, és azt egy a személyről alkotott egészséges és világos látásmód irányítsa. Ferenc pápa megállapítja, hogy minden változásnak nevelési útra van szüksége, csak így lehetséges újraszóni a kapcsolati hálót, megteremteni egy új, egyetemes szolidaritást és kialakítani egy befogadóbb társadalmat. Ezért új humanizmus megalkotására van szükség, melyhez úrrá kell lenni a mai társadalom kulturális és antropológiai metamorfózisán. Ez lehetővé teszi, hogy minden ember identitását megerősítsük, gondoskodva annak összes dimenziójáról, megszilárdítva pszichológiai struktúráját, megakadályozva ezáltal, hogy a szüntelen és gyors változásokkal szemben széttöredezzen és szétessen.

Értékek

1. Minden személy identitásának tisztelete és megbecsülése, nemi, életkori, faji, vallási, ideológiai, társadalmi vagy egyéb megkülönböztetés nélkül.
2. Az ember összes dimenzióját figyelembe vevő, teljes körű kibontakozásra irányuló nevelés.
3. Minden személy egyetemes és elidegeníthetetlen jogainak védelme.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Biztosítsuk, hogy saját intézményünk, szervezetünk minden tagja hozzáférjen az *Emberi jogok egyetemes nyilatkozatához*, és megismerje azt.
- Biztosítsunk esélyegyenlőséget saját intézményünk, szervezetünk tagjai számára, nemi, életkori, faji, vallási, ideológiai és társadalmi státuszon alapuló megkülönböztetés nélkül.
- Gondoskodjunk intézményünk, szervezetünk minden egyes tagjáról, különös figyelmet fordítva a leggyengébbekre, olyan teljes körű képzést kínálva, amely a személy összes dimenzióját – a lelkit is – figyelembe veszi.

2. A fiatalabb nemzedékek meghallgatása

Halljuk meg a gyermekek, a serdülők és a fiatalok hangját, hogy együtt építsünk egy igazságos és békés jövőt, egy minden emberhez méltó életet.

Átgondolandó szempontok

Ez a cél egy olyan pedagógiai paradigma elfogadásának szükségességére hívja fel a figyelmet, amely a fiatalabb generációk meghallgatásán, a velük való figyelmes és tiszteletteljes párbeszéden alapul. A pápa három igét használ: *meghall, továbbad, együtt épít*. Mindig azzal kell kezdeni, hogy meghallgatjuk a személyt, befogadjuk a kérdéseit, a szükségleteit, a sebeit, a szegénységeit, felfedezzük a tehetségeit, megismerjük az álmait, az eszményeit stb. Mielőtt tanítanánk, a másikba tudást „építenénk be” (*instruo*), előkészíteni, előhozni, felszínre hozni, kivezetni (*educo*) kell: elő kell készíteni a talajt a tudás magjának befogadására. Ám ez – írja a pápa – az értékeknek, vagyis az életnek, a létmódnak a továbbadásával és megosztásával történik; és csak második lépésben kerül sor az ismeretek közvetítésére, melyek segítenek megérteni és megbecsülni az értékeket. Ez a folyamat továbbá olyan, mint egy építkezés, melyet „együtt” végeznek; és ez kiemeli a kapcsolat értékét, valamint a közösséget, melynek tagjai együtt növekednek.

Értékek

1. A gyermekek, a serdülők és a fiatalok meghallgatása, hogy a nevelési tevékenység középpontjába helyezzük őket, különös tekintettel a sajátos nevelési igényűekre („nem a tanulóknak kell alkalmazkodniuk az iskolához, hanem az iskolának kell alkalmazkodnia a tanulókhöz”).
2. Minden gyermeknek, serdülőnek és fiatalnak joga van a legnagyobb tisztelethez és a minőségi oktatáshoz.
3. Részvételen alapuló nevelési környezet kialakítása, mely az elmét, a kezet és a szívet egyaránt bevonja. („Egy gyermek neveléséhez egy egész falura van szükség.”)

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Segítsük elő a diákok és a fiatalok szerepvállalását, valamint az oktatáshoz való hozzáférést.
- Biztosítsuk a tanuló/hallgatók képviselőinek részvételét intézményünk, szervezetünk tanácsadó és döntéshozó testületeiben.
- Befogadó nevelőközösséget hozunk létre, mely különös figyelmet fordít a sajátos nevelési igényű tanulókra.
- Ítéljük el a kiskorúak semmibe vételének és a velük való visszaélésnek minden formáját.

3. A nők támogatása

Segítsük elő a lányok teljes értékű részvételét az oktatásban.

Átgondolandó szempontok

Különös figyelmet kell fordítani a lányokra, akiket az oktatás és a társadalom gyakran peremre szorít. Ez elsődleges és stratégiai döntés. Ferenc pápa a következőket írja a *Fratelli tutti* kezdetű enciklikában: „A társadalmak szerveződése világszerte még mindig messze nem tükrözi egyértelműen, hogy a nők ugyanazzal a méltósággal és azonos jogokkal rendelkeznek, mint a férfiak. Szavak szintjén bizonyos dolgok megerősítést nyernek ugyan, de a döntésekből és a valóságból másféle üzenet hallatszik. Tény, hogy kétszeresen szegények azok a nők, akik a kirekesztés, bántalmazás és erőszak áldozatául esnek, mert gyakran kevesebb lehetőségük van jogaik megvédésére” (23).

Értékek

1. A férfiak és a nők ugyanazon jogainak, méltóságának, a közöttük lévő egyenlőségnek az elismerése.
2. A lányok fokozottabb részvétele az oktatásban konkrét integrációs intézkedések révén.
3. A nők egyenlő mértékű bevonása a döntéshozó testületekbe.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Biztosítsuk – amennyire csak lehetséges –, hogy a fiúk és a lányok (férfiak és nők) egyenlő arányban legyenek jelen saját intézményünkben, szervezetünkben.
- Ösztönözzünk a lányok oktatásban való részvételét elősegítő intézkedéseket.
- Örkdjünk afelett, hogy intézményünk, szervezetünk vezetői pozícióiban, nevelőtestületében és testületei szerveiben a férfiakkal egyenlő számú nő legyen jelen.
- Ítéljük el a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés és erőszak minden formáját.

4. A felelősség tudatosítása a családokban

A családot tekintjük az első és nélkülözhetetlen nevelő alannak.

Átgondolandó szempontok

Egy további cél a család, mely az első és nélkülözhetetlen nevelő alany. A család a társadalom alapsejtje, és mint ilyennek képesnek kell lennie arra, hogy mint a személy generatív és konstitutív kapcsolatainak forrása ellássa feladatát, melyhez minden más alannak hozzá kell járulnia. A *Gravissimum educationis* kezdetű zsinati határozat kijelenti, hogy a szülők az első és legfőbb nevelői gyermekeiknek, és „ez a nevelői funkció annyira jelentős, hogy ha hiányzik, aligha pótolható”. Azután „a család az első iskolája azoknak a közösségi erényeknek, amelyekre minden társadalomnak szüksége van. A [...] keresztény családban a gyermekeket kezdetől fogva arra kell tanítani, hogy [...] megismerjék és imádják Istent, és szeressék a felebarátot” (3).

Értékek

1. A család elsőbbsége a gyermeknevelésben.
2. A szülők képviselőinek részvétele a döntéshozó testületekben.
3. A családokat, különösen a szociális-gazdasági szempontból hátrányos helyzetűeket támogató intézkedések számának fokozása.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Mindig vonjuk be a családokat intézményünk, szervezetünk nevelési tevékenységeibe.
- Biztosítsuk a szülők képviselőinek jelenlétét intézményünk, szervezetünk tanácsadó és döntéshozó testületeiben.
- Kössünk közösségi nevelési paktumokat az iskolák és a családok között, a terület igényeinek kielégítése érdekében.
- Ösztönözzük a szülők képzési és önképzési programjait.

5. A nyitás a befogadásra

Befogadásra neveljünk és neveljük magunkat, nyíljunk meg a leginkább kiszolgáltatottak és kirekesztettek előtt.

Átgondolandó szempontok

A globalizált világban nem valósult meg az általános egyenlőség, hanem nőtt a társadalmi, gazdasági és kulturális egyenlőtlenség számos formája. A személyes és családi fejlődéshez szükséges eszközökhöz jutó polgárok mellett sok a „nem polgár”, a „félpolgár”, a „városi maradék”, a kirekesztett.¹ Egy társadalom akkor egészséges, ha be tudja fogadni a legkiszolgáltatottabbakat, ha érdeklődik a kirekesztettek iránt, hogy teljes jogú állampolgárokká válhassanak. A nevelési paktumnak ezért az utolsók befogadására, az integráció kultúrájára kell összpontosítania, valamint arra, hogy mindenkiben ápolja a társadalmi és egzisztenciális perifériákra való odafigyelést, s hogy az emberi személy és a társadalom legmélyebb sebeit gyógyítsa.

Értékek

1. A nyitottságra és a másikkal való találkozásra nevelés.
2. A kiszolgáltatott és marginalizált személyek befogadása és integrációja a integrációs intézkedések révén.
3. A leselejtezés kultúrájának megszüntetése integrációs projektek révén.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Interkulturális és vallásközi jellegű fogékonyságnövelő programok támogatása.
- Más országból érkező diákok és személyek befogadása saját intézményünkbe, szervezetünkbe (nemzetköziesedés).
- Nemzetközi együttműködési programok indítása egy testvérjobb és befogadóbb világ építése érdekében.

¹ Vö. FERENC PÁPA: *Evangélium gaudium. Apostoli buzdítás az evangélium hirdetéséről a mai világban* (2013. november. 24.), 74 [Szent István Társulat, Budapest, 2014].

6. A gazdaság és a politika megújítása

Igyekezzünk megtalálni a gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés fel-fogásának más módjait, az ember és az egész emberi család szolgálatában, az átfogó ökológia perspektívájában.

Átgondolandó szempontok

Ez a cél számos szempontot foglal össze. A gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés olyan szempontok, amelyek egy életmódnak, egy nép kultúrájának a részét képezik, amelyben a nevelésnek arra kell törekednie, hogy olyan férfiakat és nőket formáljon, akik képesek a közjó szolgálatának főszereplői lenni. Ahhoz, hogy ezt megtehessek, elengedhetetlen a találkozás kultúrájának terjesztése, melyben mindig az érintkezési pontokat keresik, hidakat építenek, és mindenkit bevonó dolgokat terveznek.² Ez azt feltételezi, hogy nevelnünk kell arra a képességre, hogy elismerjük a másikat az azt a jogát, hogy ön maga legyen és eltérő legyen. Az ilyen értékeket és kultúrát követő életmódon belül jelen kell lennie és aktívnek kell lennie egy „társadalmi paktumnak”, melynek köszönhetően mindenki hajlandó lemondani valamiről a közjó érdekében.³ A nevelésnek tehát segítenie kell a tisztelet értékének megélését, meg kell tanítania „a különbségek befogadására képes szeretetet, és minden ember méltóságának elsőbbségét eszméivel, érzéseivel, cselekedeteivel szemben”.⁴

Értékek

1. A gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés eszméjének megújítása a befogadás szemszögéből.
2. Fenntartható fejlődés és elkötelezettség a közjó építése mellett egy „társadalmi paktum” révén.
3. A legjobb energiák befektetése egy a közösséget szolgáló nevelő-oktató munkába.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Ösztönözzük saját intézményünkben, szervezetünkben a gazdasággal, politikával, növekedéssel és fejlődéssel kapcsolatos tanulmányokat és kutatásokat innovatív és inkluzív elképzelésekkel, vizsgáljuk felül a tanterveket és a tananyagokat.
- Teljes körű nevelést nyújtunk, mely a részvétel, a demokrácia, a politika, az igazságosság, az egyenlőség, a testvériség és a béke értékének szolgálatában áll.
- Alakítsuk át intézményünk, szervezetünk képzési projektjeit oly módon, hogy a közösség szolgálatára kész embereket képezzünk.

² Vö. FERENC PÁPA: *Fratelli tutti. Enciklika a testvériségről és a társadalmi barátságról* (2020. október 03.), 216 [Szent István Társulat, Budapest, 2021].

³ Vö. uo. 221.

⁴ Uo. 191.

7. A közös otthon őrzése

Gondozzuk és ápoljuk közös otthonunkat, védjük meg erőforrásait, folytassunk mértékletesebb életmódot, és törekedjünk a környezetet tiszteletben tartó megújuló energiák felhasználására.

Átgondolandó szempontok

A Ferenc pápa által megjelölt utolsó cél egyértelműen a *Laudato si'* kezdetű enciklikára utal, mely világosan megfogalmazza a mostani válság globális dimenzióját. Nem csak „környezeti” vagy gazdasági, pénzügyi, politikai, társadalmi válságról van szó: ez egy jelzők nélküli válság, mert belső válság, amely kifelé vetül az ember minden dimenziójában, a másokkal, a társadalommal, a dolgokkal, a környezettel való kapcsolatában. A tét tehát egzisztenciális jellegű, az embernek a valóságban elfoglalt helyéről van szó, arról, ahogyan a világban való létezését érzékeli. Ezért a pápa már a nevelési paktumot elindító üzenetében (2019. szeptember 12.) párbeszédet kezdeményezett arról, hogy miként építjük közös otthonunkat és bolygónk jövőjét. A válasz abban rejlik, hogy mindenkinek a tehetségét be kell fektetni, mert minden változásnak nevelési útra van szüksége, mely egy új egyetemes szolidaritást és egy befogadóbb társadalmat hoz létre.

Értékek

1. Nevelés a közös otthon tiszteletére és gondozására, valamint a mértékretőbb és a környezetet jobban tisztelő életmódra.
2. Megújuló energiákba való befektetés.
3. A zöldterületek megőrzése és kiterjesztése saját területünkön és az oktatási központokban.

Tanácsok nevelőknek, oktatóknak

- Ösztönözzük saját szervezetünkben környezetvédő tevékenységeket.
- Fejlesszük a közös otthon iránti gondoskodást, és élesítsük azt a képességet, hogy a teremtés csodái láttán a szívünket a szépség felé fordítsuk.
- Könnyítsük meg a megújuló energiára való átállást saját intézményünk, szervezetünk energiaellátása érdekében.
- Hozzunk létre zöldterületeket oktatási központjaikban saját intézményünk, szervezetünk tagjainak számával arányosan.

KUTATÁSI TÉMAKÖRÖK

Egy egyetemeszme érdekében...

Pápai szolgálata során Ferenc pápa többször találkozott az egyetemi, különösen a katolikus egyetemi világ képviselőivel. Az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű apostoli konstitúció emlékeztet arra, hogy a katolikus egyetem az Egyház szívéből született, és történelmileg az egyetemnek mint intézménynek a kezdetéig nyúlik vissza.

A globális nevelési falu építésében az egyetemeknek az a feladatuk, hogy tudományos kutatómunkát végezzenek abban az öt témakörben, amelyek Ferenc pápa egyetemről alkotott elképzelésének sarokköveit képezik.

Felsoroljuk a témaköröket és referenciaegyetemeket, melyekhez más egyetemek is csatlakozhatnak, hogy közös kezdeményezéseket, kutatási programokat fogalmazzanak meg, valamint hogy eredményeiket a közösbe tegyék.

1. Méltóság és emberi jogok

REFERENCIAEGYETEM | Notre Dame Egyetem (USA)

2. Testvériség és együttműködés

REFERENCIAEGYETEM | Szent Szív Katolikus Egyetem (Olaszország)

3. Technológia és átfogó ökológia

REFERENCIAEGYETEM | Pápai Javeriana Egyetem (Kolumbia)

4. Béke és állampolgárság

REFERENCIAEGYETEM | Pápai Lateráni Egyetem

5. Kultúrák és vallások

REFERENCIAEGYETEM | Szent Tamás Egyetem (Fülöp-szigetek)

1. Méltóság és emberi jogok

REFERENCIAEGYETEM | Notre Dame Egyetem (USA)

Az egyetem küldetése az emberi személy méltóságának és jogainak védelme

II. János Pál pápa az *Ex corde Ecclesiae* kezdetű rendelkezésében a katolikus egyetem identitásának és küldetésének meghatározásakor célként az emberi méltóság védelmét és fejlesztését is megemlíti: „Minden katolikus egyetem mint egyetem tudományos közösség, amely szigorúan és kritikusan segíti elő az emberi méltóság és a kulturális örökség védelmét és fejlődését kutatással, oktatással és azokkal az egyéb tevékenységekkel, amelyeket a helyi, nemzeti és nemzetközi közösségeknek nyújt” (12).

Ferenc pápa is hangsúlyozza az egyetemnek azt a küldetését, hogy elősegítse a teljes és hiteles emberi életet. A Notre Dame Egyetem küldöttségének egyetemi központjuk római felavatásán (2014. január 30.) a pápa emlékeztetett a katolikus egyetemek „misszionáriusi tanítványságának” dimenziójára, „melyek lényegükénél fogva arra törekszenek, hogy felmutassák a hit és értelem közötti harmóniát, s hogy nyilvánvalóvá tegyék a keresztény üzenet relevanciáját a teljes és hiteles emberi élet szempontjából”.

Ferenc pápa a Bolognai Egyetem hallgatóihoz és tanáraihoz szólva is (2017. október 1.) emlékeztetett az egyetem azon küldetésére, hogy megvédje az emberek, különösen a leggyengébbek jogait: „Az egyetem többek között azért jött létre, hogy jogot tanítsanak, hogy keresse azt, ami védelmezi az embereket, szabályozza a közös életet, és megvéd az erősebbnek, az erőszaknak és az önkénynek a logikájától. Ez ma is időszerű kihívás: meg kell erősíteni a személyek és a népek, a leggyengébbek, a leselejtezettek és közös otthonunk, a teremtett világ jogait.”

A *Fratelli tutti* kezdetű enciklika, Ferenc pápa társadalmi tanításának összefoglalása, védelmezi „az egyazon emberi méltóságon alapuló jogegyenlőséget” (22). „A bőrszín, a vallás, a képességek, a születési és lakóhely, de számos más különbség sem helyezhető előtérbe, és mindenki jogának rovására nem használható egyesek kiváltságainak igazolására” (118). Különösen erős nyomatékkal hangzik el a felszólítás a migránsok jogainak (40), a leggyengébbek és a nők jogainak tiszteletben tartására, mert „elfogadhatatlan, hogy „egy személynek kevesebb joga legyen pusztán azért, mert nő” (121). A jogok tiszteletben tartásának védelme érdekében továbbra is fontos az Egyesült Nemzetek Szervezetének szerepe, melynek Alapokmánya „az igazságosság kötelező hivatkozási pontja és a béke eszköze” (257). Ezért „el kell kerülni, hogy ez a Szervezet elveszítse legitimitását” (173).

2. Testvériség és együttműködés

REFERENCIAEGYETEM | Katolikus Szent Szív Egyetem (Olaszország)

Az egyetem mint a népek közötti testvériség, a párbeszéd és a szolidaritás építésének helyszíne

Ferenc pápa a kultúra világával való találkozásán (2013. szeptember 22.) azt mondta, hogy „az egyetem olyan hely, ahol a közelség kultúrájának kialakításán dolgoznak. [...] Az egyetem kiváltságos hely, ahol a párbeszédnek ezt a kultúráját előmozdítják, tanítják és élik, mely nem mossa össze megkülönböztetés nélkül a különbségeket és a pluralizmust – ez a globalizáció egyik kockázata –, és nem is viszi őket a végletekig, nem teszi őket konfrontáció okává, hanem építő módon összeveti őket. Ez a másik gazdagságának megértését és megbecsülését jelenti, nem közömbösen vagy félelemmel, hanem a növekedés tényezőjeként tekintve a másikra. [...] Az egyetem mint a szolidaritásra való képzés helye. [...] A szolidaritás tehát mint történelemformálási mód, olyan életszféra, amelyben a konfliktusok, a feszültségek, sőt az ellentétek is életadó harmóniát érnek el.”

„Minden mindennel kapcsolatban áll, minden arra lett teremtve, hogy élő ikonja legyen Istennek, a Szeretet Szentháromságának! Ezért ma elsődleges feladatunk, hogy ennek a paktumnak a megélésére neveljünk, sőt, hogy ez az élő paktum legyünk mindezen dimenziókban: hogy megnyissuk a jövő útjait egy új civilizáció előtt, mely egyetemes testvériségbe öleli az emberiséget és a világmindenséget. Ez hivatás a testvériségre, ez a testvériségben való élet ma nélkülözhetetlen, e nélkül nem lehet boldogulni.”

3. Technológia és átfogó ökológia

REFERENCIAEGYETEM | Pápai Javeriana Egyetem (Kolumbia)

A technológia a közjó és a környezet szolgálatában

A „Tel Aviv-i Egyetem” küldöttségének (2017. október 23.) Ferenc pápa azt mondta, hogy „az egyetemnek az a feladata, hogy egy olyan szapienciális kultúrára neveljen, amely képes összehangolni a technikai-tudományos megközelítést a bölcsészeti megközelítéssel, abban a meggyőződésben, hogy az igazság és a jó elérése végeredményben egyetlen.”

Az iskolák és egyetemek világával való találkozásán (2015. július 7.) a pápa a következőket mondta: „A teremtett világ olyan ajándék, amelyet meg kell osztani. Olyan tér, amelyet Isten azért ad nekünk, hogy egy mi-t építsünk. A világ, a történelem, az idő olyan helyszín, ahová azért megyünk, hogy mit-t építsünk Istennel, mit-t építsünk másokkal, mit-t építsünk a földdel. [...] A *Teremtés könyvében* a megművel szó mellé rögtön egy másik is társul: őriz, gondoz, gondot visel. Az egyiket a másikkól értjük meg. Egyik kéz a másik felé. Nem művel meg az, aki nem gondoz, és aki nem gondoz, az nem művel meg.”

Ferenc pápa a *Laudato si'*-re utalva azt mondta, hogy „kapcsolat van a mi életünk és anyaföldünk élete között. A mi létünk és az Isten által nekünk adott ajándék között. »Az emberi környezet és a természeti környezet együtt megy tönkre, és nem tudjuk megfelelően kezelni a környezet pusztulását, ha nem szentelünk figyelmet azoknak az okoknak, amelyek az emberi és társadalmi hanyatlással állnak összefüggésben.«”

A tokiói Sophia Egyetemen (2019. november 26.) szintén a *Laudato si'* kezdetű enciklikára utalva azt mondta, hogy az aggodás közös otthonunk, a föld védelméért „összekapcsolható egy új episztémével, mely képes kitágítani és megkérdőjelezni a technokrata paradigma minden redukcionista kísérletét. Ne felejtjük el, hogy »a hiteles emberség, mely új szintézisre hív, ott lakozik a technológiai civilizációban, szinte észrevehetetlenül, mint a csukott ajtó alatt átszivárgó köd. Vajon maradandó lesz-e ez az ígéret, annak ellenére, hogy makacs ellenállás uralkodik mindaz ellen, ami hiteles?«” Magát az egyetemet pedig arra biztatta, hogy a nagy technológiai vívmányokat „egy emberibb, igazságosabb és ökológiailag felelősségteljesebb oktatás szolgálatába állítsa”.

Ferenc pápa a *Laudato si'* kezdetű enciklikában adta át az Egyház ökológiával és környezetvédelemmel kapcsolatos gondolatait az emberiségnek azzal a céllal, hogy „az egész emberi családot egyesítsük egy fenntartható és átfogó fejlődés keresésében” (13).

4. Béke és állampolgárság

REFERENCIAEGYETEM | Pápai Lateráni Egyetem

Nem semleges, hanem békéért kiálló egyetem

Ferenc pápa az egyetemi hallgatókkal és a tudományos világgal való találkozásán (Bologna, 2017. október 1.) felidézte XV. Benedeknek azt a bátor döntését, hogy szembeszállt a „háború érveivel”, és a háborút „hasztalan mészárlásnak” nevezte. A „háború elutasításának” elvéből kiindulva arra biztatót, hogy „az erőszakmentesség és az igazságosság útjait járjuk, melyek a békét szolgálják. Mert a békével szemben nem lehetünk közömbösek vagy semlegesek. [...] Nem semlegesek, hanem a békéért kiállók!”

Európáról szólva pedig azt mondta: „Olyan »egyetemi és anyai« Európáról álmodom, amely kultúráját szem előtt tartva reményt ébreszt gyermekeiben, és a béke eszköze a világ számára.”

A Pápai Lateráni Egyetemen tartott beszédében a pápa kijelentette, hogy „a béke, az emberi méltóság, a befogadás és a részvétel világossá teszi, hogy mekkora szükség van egy olyan széleskörű nevelési paktumra, amely nemcsak a technikai tartalmú ismereteket képes közvetíteni, hanem mindenekelőtt egy olyan emberi és lelki bölcsességet, amely igazságosságból, egyenességéből, erényes magatartásformákból áll, és képes a gyakorlatban is megvalósulni. [...] A béke hiányát látva nem elég a háborútól való mentességre hivatkozni, jogokat hirdetni, vagy akár a hatalom különböző formáit alkalmazni. Mindenekelőtt meg kell kérdőjeleznünk magunkat, vissza kell szerezni azt

a képességet, hogy az emberek között legyünk, párbeszédet folytassunk velük és megértsük szükségleteiket, talán a gyengeségünkkel együtt, ami egyébként a leghitelesebb módja annak, hogy elfogadjanak bennünket, amikor békéről beszélünk.” Befejezésül pedig Jean-Louis Tauran bíborosra emlékezett, aki „ráébresztett bennünket, hogy nem elég megállni annál, ami egymáshoz közelít bennünket, hanem új lehetőségeket kell felfedezni, hogy a különböző vallási hagyományok ne csak a béke üzenetét közvetítsék, hanem a békét mint üzenetet”.

5. Kultúrák és vallások

REFERENCIAEGYETEM | Szent Tamás Egyetem (Fülöp-szigetek)

Az egyetem mint a vallások és kultúrák közötti párbeszéd helyszíne

Ferenc pápa a Roma Tre Egyetemen tartott beszédében (2017. február 17.) azt mondta, hogy „az egyetem olyan hely is lehet, ahol a különböző kulturális és vallási hagyományokkal rendelkező emberek találkozásának és befogadásának a kultúráját dolgozzák ki. [...] Egy kultúra a többi kultúrára való megnyílásban és a velük való konfrontációjában szilárdul meg, amennyiben világosan és éretten tudatában van saját alapelveinek és értékeinek. Ezért arra bátorítom a tanárokat és a hallgatókat, hogy az egyetemet a valódi párbeszéd közegeként éljék meg, mely nem mossa el a különbözőséget, de nem is túlozza el, hanem megnyílik a konstruktív konfrontációra. Az a dolgunk, hogy megértsük és értékeljük egymás értékeit, legyőzve a közömbösség és a féltelenség kísértését. Sose féljete a találkozástól, a párbeszédétől, a konfrontációtól.”

Az Arab és Iszlám Tanulmányok Pápai Intézete által szervezett találkozót (2015. január 24.) résztvevőinek a Szentatya azt mondta, hogy „a kultúra és az oktatás semmiképpen sem másodlagos a másik felé való igazi közeledés folyamatában, mely minden egyes emberben tiszteletben tartja »annak életét, testi épségét, méltóságát és a belőle fakadó jogait, jó hírnevét, tulajdonát, etnikai és kulturális identitását, eszméit és politikai döntéseit«”.

A *Fratelli tutti* kezdetű enciklika VIII. fejezete a *Vallások a testvériség szolgálatában a világban* címet viseli. „A különböző vallások, annak elismeréséből kiindulva, hogy Isten teremtményeként minden ember arra hivatott, hogy gyermeke legyen, értékes hozzájárulást jelentenek a testvériség építéséhez és az igazságosság védelméhez a társadalomban” (271). Ezért jogos hely illeti meg őket a nyilvános vitában: „Elfogadhatatlan, hogy a nyilvános vitákban csak a hatalmasoknak és a tudósoknak van szavuk. Teret kell biztosítani az évszázadok tapasztalatait és bölcsességét összegyűjtő, vallási háttérből fakadó reflexiónak is” (275).

A koordináló egyetem

LUMSA EGYETEM

A LUMSA Egyetem – a Globális Nevelési Paktum Bizottsággal együtt – az öt felelős egyetem koordinálásának a szerepét fogja betölteni, figyelemmel kíséri a projekteket és kezdeményezéseket, melyeket ezek fokozatosan terveznek és lebonyolítanak a partneregyetemekkel.

A kutatások eredményeit összegyűjtik, közzéteszik és elérhetővé teszik a Katolikus Nevelési Kongregáció www.educationglobalcompact.org weboldalon.

MŰKÖDJÜNK HÁLÓZATBAN...

- A felhívás a széles körű nevelési szövetségben való összefogásra egy olyan utat indított, amelyet hét kötelezettségvállalás és öt kutatási témakör irányít, azzal a céllal, hogy olyan érett személyeket képezzünk, akik képesek legyőzni a széttöredezettségeket és az ellentéteket, és képesek kapcsolati hálót építeni egy testvérjobb emberiség érdekében.
- Az út lehetőséget kínál olyan innovatív és kreatív nevelési projektek elindítására, amelyek erősítik a helyi kultúrákat, hidat építenek a generációk között, és gondjaikba veszik a környezeti és egzisztenciális perifériákat.
- Ennek az útnak a támogatására osszuk meg a projekteket és azok eredményeit kommunikációs és együttműködési hálózatokon keresztül!

...hogyan megosszuk tapasztalatainkat

A szerzett tapasztalatokat és az elért eredményeket meg lehet osztani hálózatban más intézményekkel és szervezetekkel, továbbá el lehet küldeni a saját püspöki konferencia Globális Nevelési Paktum Bizottságának, valamint a LUMSA címére: eis.ricerca@lumsa.it.

A paktum logója

A színek: a zöld a természetre, a növekedésre, a megújulásra és a reményre, prófétai álmok megosztásának lehetőségére emlékeztet; a kék a spirituális dimenziókra utal, és arra is, aminek eléréséhez szeretnénk hozzájárulni: a békére; az arany pedig a fényt, a szentet jelképezi, mert minden paktum, minden szövetség, mely a közjót, az emberiség javát szolgálja, hordoz magában valami szentet.

Az alakok: A világot gondoskodóan átöleli egy emberi alak, aki azt védelmezni és őrizni akarja. A kör vonala azt a makrokozmoszt szimbolizálja, aki Isten, mindennek a kezdete és vége.

További információ a globális nevelési paktumról:

www.educationglobalcompact.org | info@educationglobalcompact.org

1. MELLÉKLET

Ferenc pápa videóüzenete a globális nevelési paktumról
(2020. október 15.)

Kedves Testvéreim!

Amikor meghívtalak benneteket, hogy elkezdjük egy globális nevelési paktum előkészítésének, megtervezésének és a benne való részvételnek az útját, nem is sejtettük, milyen helyzet alakul ki. A koronavírus-világjárvány felgyorsított és felerősített számos, általunk tapasztalt, sürgős megoldásra váró nehézséget, és sok más problematikus területre is rávilágított. Az egészségügyi nehézségeket gazdasági és szociális nehézségek követték. Az oktatási rendszerek világszerte szenvedtek a világjárványtól mind az általános és középiskolákban, mind a felsőfokú oktatásban.

Mindenütt megpróbáltak gyors választ adni számítógép-alapú oktatási platformok révén, melyek nemcsak azt mutatták meg, hogy az oktatási és technológiai lehetőségek között jelentős különbségek vannak, hanem azt is, hogy a bezártság és számos más meglévő hiányosság miatt sok gyermek és serdülő lemaradt a pedagógiai fejlődés természetes folyamatában. Nemzetközi szervezetek friss adatai szerint „oktatási katasztrófáról” beszélhetünk – ez egy kicsit erős kifejezés, mégis „oktatási katasztrófáról” van szó –, hiszen a koronavírus által okozott gazdasági válság miatt körülbelül tízmillió gyermek kénytelen elhagyni az iskolát, növelve az amúgy is riasztó nevelési szakadékot (több mint 250 millió iskoláskorú gyermek van kizárva minden oktatási tevékenységből).

Tudjuk, hogy a szükséges egészségügyi intézkedések nem lesznek elegendőek ahhoz, hogy szembenézzünk ezzel a drámai valósággal, ha nem társul hozzájuk új kulturális modell. Ez a helyzet ráébresztett arra, hogy el kell ér-nünk a fejlődési modell megváltoztatását. Ahhoz, hogy tiszteletben tartsa és védelmezze az emberi személy méltóságát, abból a pozitív lehetőségéből kell kiindulnia, amelyet a földön élők közötti egymásra utaltság kínál a közösség és a népek számára, gondoskodnia kell közös otthonunkról és védenie kell a békét. A válság, melyen keresztül megyünk, egy átfogó válság, amelyet nem lehet egy területre vagy szektorra korlátozni. Átfogó válságról van szó. A koronavírus-járvány következtében globálisan felismerhettük, hogy ami válságban van, az a valóságértelmezésünknek és az egymáshoz való viszonyulásunknak a módja.

Ebben az összefüggésben azt látjuk, hogy a leegyszerűsített receptek és a derülátó bizakodás nem elégségesek. Ismerjük a nevelés átalakító erejét: a nevelés azt jelenti, hogy fogadunk a jövőre, és reményt adunk jelennek arra, hogy megtöri a determinizmusokat és a fatalizmusokat, amelyekkel az erősek önzése, a gyengék behódolása és az ábrándozók ideológiája oly sokszor akarja magát az egyetlen lehetséges útként másokra erőltetni.¹

¹ Vö. MICHEL DE CERTEAU: *Lo straniero o l'unione nella differenza*, Vita e Pensiero, Milano, 2010, 30.

A nevelés mindig a remény cselekedete, mely társrészvételle s a közömbösség meddő és megbénító logikájának egy másik, az összetartozásunkat befogadni képes logikává történő átalakítására hív. Ha az oktatás mai terei a kicserélés és az ismétlés logikáját követik, és képtelenek olyan új horizontokat létrehozni és felmutatni, amelyekben a vendégszeretet, a generációk közötti szolidaritás és a transzcendencia értéke új kultúrát terem, akkor nem hagyjuk-e ki a találkozást a jelen történelmi pillanattal?

Tudatában vagyunk annak is, hogy az életútnak szolidaritáson alapuló reményre van szüksége, és hogy minden változáshoz nevelési útra van szükség, hogy olyan új paradigmákat hozzunk létre, amelyek képesek választ adni a mai világ kihívásaira és szükséghelyzeteire, képesek minden generáció szükségleteit megérteni és azok kielégítésére megoldást találni, és képesek virágzóvá tenni a ma és holnap élő emberiséget. Mi úgy véljük, hogy a nevelés az egyik leghatékonyabb módja a világ és a történelem humanizálásának. A nevelés mindenekelőtt szeretet és felelősség kérdése, melyet nemzedékről nemzedékre adunk tovább az időben.

A nevelés tehát természetes ellenszere az individualista kultúrának, mely időnként az ego valódi kultuszává és a közömbösség elsőbbségévé fajul. Jövőnk nem lehet a megosztottság, nem lehet a gondolkodás, a képzelet, a meghallgatás, a párbeszéd és a kölcsönös megértés képességének az elszegényedése. A jövőnk nem lehet ilyen!

Ma a nevelési elkötelezettség új korszakára van szükség, mely a társadalom minden szereplőjét bevonja. Halljuk meg az új nemzedékek kiáltását, mely rávilágít a nevelés megújult útjának szükségességére s egyben ösztönző lehetőségére. Olyan nevelésről van szó, amely nem fordítja el a tekintetét, hogy ezáltal súlyos társadalmi igazságtalanságokat, jogsértéseket, mélyszegénységet és emberleleplejtést támogasson.

Átfogó nevelési útról van szó, melyen szembenézünk a magányosság és a jövővel szembeni bizalmatlanság azon helyzeteivel, amelyek depressziót, függőségeket, agressziót, verbális gyűlölködést, zaklatást generálnak a fiatalok körében. Közös út, melyen nem maradunk közömbösek a kiskorúakkal szembeni erőszak és visszaélés csapása, a kiskorú menyasszonyok és gyermekkatona jelensége, az eladott és rabszolgasorba taszított kiskorúak drámája iránt. Ehhez társul a fájdalom bolygónk „szenvedései” miatt, melyeket a súlyos környezeti és éghajlati válságot előidéző esztelen és szívtelen kizsákmányolás okoz.

A történelem során vannak olyan időszakok, amikor alapvető döntéseket kell hozni, melyek nemcsak életmódunkat alakítják, hanem főként meghatározott állásfoglalásra készítetnek a lehetséges jövőbeli forgatókönyvekkel szemben. Úgy gondoljuk, hogy a csüggedéssel és zavarodottsággal teli mostani egészségügyi válsághelyzetben itt az ideje, hogy aláírjunk egy globális nevelési paktumot a fiatalabb generációk számára és velük együtt, mellyel a családok, a közösségek, az iskolák és az egyetemek, az intézmények, a vallások, az állami vezetők és az egész emberiség érett emberek képzése mellett kötelezik el magukat.

Ma kellően bátornak kell lennünk, hogy meghaladjuk a nevelési folyamatokról alkotott extrinszecista látásmódokat, hogy legyőzzük a hasznosságra, a (sztenderdizált) eredményekre, a funkcionalításra és a bürokráciára való túlzott leegyszerűsítéseket, melyek összekeverik a nevelést a tanítással, és végül

atomizálják kultúránkat; nekünk inkább egy átfogó, részvételi és sokoldalú kultúrára kell törekednünk. Bátornak kell lennünk olyan folyamatok elindítására, amelyek tudatosan felvállalják a meglévő széttöredezettséget és a magunkkal hozott ellentéteket, Bátornak kell lennünk a kapcsolati háló újraszövéseére egy a testvériség nyelvén beszélni képes emberiség javára. Nevelési tevékenységünk értékét nem azon mérhetjük le, hogy átment-e a sztenderdizált vizsgákon, hanem azon, hogy képes-e hatást gyakorolni a társadalom szívére és képes-e új kultúrát teremteni. Lehetséges egy másfajta világ, és megköveteli, hogy megtanuljuk felépíteni, ehhez pedig egész ember voltunkra szükség van, mind egyéni, mind közösségi szinten.

Külön felhívást intézünk – a világ minden részén – a kultúra, a tudomány és a sport képviselőihez, a művészekhez, a médiában dolgozókhoz, hogy ők is csatlakozzanak ehhez a paktumhoz, és mozdítsák elő tanúságtételükkel, munkájukkal a gondoskodás, a béke, az igazságosság, a jóság, a szépség, a másik elfogadása és a testvériség értékeit. „Nem várhatunk mindent a vezetőinktől, ez infantilizmus lenne. A közös felelősségvállalás tere új folyamatok és átalakulások elindítására és megvalósítására képes. Aktív szerepet kell vállalnunk a megsebzett társadalom talpra állításában és támogatásában. Ma nagyszerű lehetőség előtt állunk testvériségünk kifejezését illetően; irgalmas szamaritanusokká kell lennünk, akik a gyűlölet és neheztelés helyett vállalják a kudarcból fakadó fájdalmat is.”² Plurális és sokrétű folyamat ez, mely képes mindenkit bevonni jelentős válaszok adásába, ahol a különbözőségek és megközelítések összhangot tudnak teremteni egymással a közös jó érdekében. Összhangteremtésre való képesség: erre van ma szükség!

Ezen okokból kifolyólag egyénileg és együttesen kötelezettséget vállalunk arra, hogy

- *először*: a személyt, a személy értékét és méltóságát helyezük minden formális és nem formális nevelési folyamat középpontjába, hogy ezáltal segítsük megmutatkozni a személy sajátosságát, szépségét, egyediségét, s ezzel egyidejűleg kapcsolatteremtő képességét másokkal és az őt körülvevő valósággal, elutasítva a leselejtezés kultúrájának terjedését elősegítő életmódokat;
- *másodszor*: meghalljuk a gyermekek, a serdülők és a fiatalok hangját, akiknek értékeket és tudást közvetítünk, hogy együtt építsünk egy igazságos és békés jövőt, egy minden emberhez méltó életet;
- *harmadszor*: elősegítjük a lányok teljes értékű részvételét az oktatásban;
- *negyedszer*: a családot tekintjük az első és nélkülözhetetlen nevelő alanynak;
- *ötödször*: befogadásra nevelünk és neveljük magunkat, megnyíljunk a leginkább kiszolgáltatottak és kirekesztettek előtt;
- *hatodszor*: igyekszünk megtalálni a gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés felfogásának más módjait, hogy ezek valóban az ember

² *Fratelli tutti. Enciklika a testvériségről és a társadalmi barátságról* (2020. október 3.), 77.

és az egész emberi család szolgálatában álljanak, az átfogó ökológia perspektívájában;

- *hetedszer*: gondozzuk és ápoljuk közös otthonunkat, megvédjük erőforrásainak kizsákmányolásától, mértékletesebb életmódot folytatunk, és törekszünk az emberi és természeti környezetet tiszteletben tartó megújuló energiák teljes körű felhasználására, a szubszidiaritás és a szolidaritás, valamint a körforgásos gazdaság elveinek megfelelően.

Kedves testvéreim, végül szeretnénk bátran elkötelezni magunkat arra, hogy származási országainkban nevelési projektet indítunk, a legjobb energiáinkat befektetve, és a civil társadalommal együttműködve kreatív és átalakító folyamatokat kezdeményezünk. Ebben a folyamatban vonatkozási pontként szolgál az Egyháznak a kinyilatkoztatás és a keresztény humanizmus által inspirált tanítása, mely szilárd alap és élő forrás ahhoz, hogy a jelenlegi veszélyekben megtaláljuk a helyes utakat.

Egy ilyen képzési befektetésnek, mely emberi és nyílt kapcsolati hálón alapul, biztosítania kell, hogy mindenki hozzáférhessen egy olyan minőségi oktatáshoz, amely megfelel az emberi személy méltóságának és testvériségre szóló hivatásának. Itt az ideje, hogy bátran és reménykedve tekintsünk előre. Ezért az a meggyőződés vezessen bennünket, hogy a nevelésben a remény magja lakozik: a béke és az igazságosság reményének a magja, a szépség és a jóság reményének a magja; a társadalmi harmónia reményének a magja.

Ne feledjük, testvéreim, hogy a nagy átalakulások nem íróasztalnál kezdődnek, nem! A békének „építészete” van, melyben a társadalomhoz tartozó intézmények és személyek vesznek részt, mindegyik a saját kompetenciájának megfelelően, anélkül, hogy bárkit kizárnának.³

Így kell haladnunk előre: mindnyájan együtt, mindenki úgy, ahogy van, de mindig együtt tekintve előre, a harmónia és az egység civilizációjának építése felé, ahol nincs helye a leselejtezési kultúra szívtelen világjárványának.

Köszönöm!

További információ a globális nevelési paktumról

www.educationglobalcompact.org

info@educationglobalcompact.org

³ Vö. uo. 231.

MUNKADOKUMENTUM
A GLOBÁLIS NEVELÉSI PAKTUMHOZ
(*Instrumentum laboris*)
2020

TARTALOM

A PROJEKT	29
1. Bevezetés	29
2. A paktum: a másik felé való nyitottság mint alap	30
3. Az eredendő testvériség	31
A KÖRNYEZET	33
1. A generációk közötti szolidaritás megszűnése	33
2. Nevelési-tanulási idő és technológiai idő	33
3. A kérdező attitűd „kinevelése”	34
4. Az identitás helyreállítása	35
5. A környezeti válság mint kapcsolati válság	36
A JÖVŐKÉP	38
1. Egység a különbözőségben: új gondolkodásmód	38
2. Középpontban a kapcsolat	39
3. A világ változhat	40
A KÜLDETÉS	42
1. Nevelés és társadalom	42
2. A holnap a legjobbat várja a mától	43
3. Nevelés a szolgálatra, a nevelés szolgálat	43
<i>Átgondolandó témák</i>	44

A PROJEKT

1. Bevezetés

Ferenc pápa a *nevelési paktum elindításáról szóló üzenetével* 2019. szeptember 12-én Rómába hívta a földön élő összes ember képviselőit, hogy közös kötelezettséget vállaljanak a globális nevelési paktum létrehozására. Ez a kezdeményezés nem egy új és hirtelen támadt ötlet, hanem egy olyan vízióknak és elgondolásnak a konkrét lefordítása, amelyet beszédeiben a Szentatya már többször kifejtett. Ez a javaslat tanítóhivatali útmutatásának irányvonalát követi, melyet világosan megfogalmazott az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításban és a *Laudato si'* kezdetű enciklikában, amelyek pedig a zsinaton és a zsinat után született iránymutatásokból merítenek.

Az első dokumentumban a pápa az egész Egyházat arra hívta, hogy misszionáriusi „kilépésben” éljen, minden tevékenységének stílusát a „kilépés”, a mások felé való közeledés határozza meg. Ez a meghívás Isten egész népéhez szól, hogy hirdesse „az evangéliumot mindenkinek, mindenütt, minden alkalommal, halogatás, ellenkezés és félelem nélkül”, s ez az evangéliumhirdetés „senkit sem zárhat ki”.¹ A kilépésben élő Egyház olyan közösség, amely kezdeményez, elsőként lép, képes hatást gyakorolni az egyéni és társadalmi élet összes folyamatára. Ebben a perspektívában – írja a pápa, miután elemezte a világ és a mai kultúra problémáit – „érezzük az ezzel a kissé kaotikus tengerárral való együttélés, elvegyülés, találkozás, ölelés, kapcsolódás és részesedés »misztikája« felfedezésének és átadásának a kihívását. Ez az áradat egy szolidáris karavánban [...] a testvériség igazi megtapasztalásába tud átalakulni”.²

Ebben az emberek és a világ törekénységével való törődésre irányuló meghívásban – mely valójában nemcsak a keresztényeket, hanem a föld minden emberét érinti – a nevelés és képzés elsődleges fontosságúvá válik, mert segít abban, hogy a közjó és a béke közvetlen főszereplőivé és építőivé váljunk.

A *Laudato si'* kezdetű enciklikában Ferenc pápa emlékeztet arra, hogy „a nevelés eredménytelen lesz, erőfeszítései pedig hiábavalóak, ha nem törekszik arra is, hogy új paradigmát terjesszen el az ember, az élet, a társadalom és a természethez fűződő kapcsolat tekintetében”.³

Sosem volt még akkora szükség, mint most – egy társadalmi ellentétek által szétszaggatott és közös jövőképet nélkülöző helyzetben – egy olyan sebességváltásra, amely – a türelmes meghallgatásra és az építő párbeszédre kész teljes körű és inkluzív oktatás-nevelés révén – az egységet a konfliktusok elé helyezi. E célból rendkívül kívánatos – mondja a pápa –, hogy megosztásra és átalakításra irányuló folyamatok induljanak el, minden szükséges kezdeményezéssel, hogy a következő generációk reményt adó és békés jövőt építhessenek.

¹ FERENC PÁPA: *Evangelii gaudium. Apostoli buzdítás az evangélium hirdetéséről a mai világban* (2013. november. 24.), 23 [Szent István Társulat, Budapest, 2014].

² *Evangelii gaudium. Apostoli buzdítás az evangélium hirdetéséről a mai világban* (2013. november. 24.), 87.

³ *Laudato si'.* *Enciklika közös otthonunk gondozásáról* (2015. május. 24.), 215 [Szent István Társulat, Budapest, 2015].

E két fontos dokumentumot alapul véve Ferenc pápa a 2020. május 14-i eseménnyel, melynek középpontjában a globális nevelési paktum újbóli megkötésének szükségessége áll, azt a gondolatot kívánja a figyelem középpontjába helyezni, hogy „minden változás – mint a mostani korszakos változás is – nevelési utat igényel, egy olyan *nevelési falu* létrehozását, amely emberi és nyitott kapcsolati hálót hoz létre. Egy ilyen *falunak* középpontba kell helyeznie a személyt, támogatnia kell a kreativitást és a hosszú távú tervezés iránti felelősséget, és a közösség szolgálatába állni kész személyeket kell képeznie. Olyan nevelésfogalomra van tehát szükség, amely az élettapasztalatok és a tanulási folyamatok széles skáláját felöleli, és lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy mind egyénileg, mind közösségileg kibontakoztassák személyiségüket. A nevelés nem egyedül az iskolák és egyetemek tantermeiben zajlik, ezért a nevelést elsősorban akkor biztosítjuk, ha tiszteletben tartjuk és megerősítjük a család elsődleges jogát a nevelésre, valamint az egyházak és társadalmi tömörülések azon jogát, hogy támogassák a családokat és együttműködjenek velük gyermekeik nevelésében”.⁴

2. A paktum: a másik felé való nyitottság mint alap

A Szentatya ebben az *üzenetében* egy *globális nevelési paktum megkötését* javasolja. Nem egy oktatási tevékenységet javasol, nem is egy program kidolgozását kéri, hanem egy paktumra vagy – másképp is megfogalmazva – egy *nevelési szövetségre* összpontosít. A szövelezés sokat elárul a stílusról, amellyel a pápa e feladat elvállalására hív bennünket: ahhoz ugyanis, hogy *paktum* jöhessen létre, két vagy több különböző emberre van szükség, akik úgy döntenek, hogy elkötelezik magukat egy közös ügy mellett. Akkor jön létre paktum, amikor a kölcsönös különbözőségek megtartása mellett az emberek úgy döntenek, hogy erőiket egyazon projekt szolgálatába állítják. Akkor jön létre paktum, amikor a másikban, aki különbözik tőlünk, nem identitásunkat fenyegető veszélyt, hanem útítársat látunk, hogy „felfedezzük benne Isten képmását”.⁵

A zsidó-keresztény hagyományban a *szövetség* kifejezés egyébként az Isten és népe között létrejött szeretetszövetségre utal. Arra a szeretetre, amely Jézusban ledöntötte a népek közötti válaszfalat, és helyreállította a békét (vö. Ef 2,14–15).

Mindezt alapul véve a pápa azt kéri, hogy inkább útítársakat keressünk a nevelés útján, ahelyett, hogy követendő programokat javasolnánk; azt kéri, hogy kössünk mindenkivel szövetséget, mely a képzés melletti folyamatos elkötelezettségen keresztül mindenkinek az egyediségét erősíti. A különbözőség tiszteletben tartása mondhatni a nevelési paktum első előfeltétele. A nevelés érdekében kötött globális paktum mindenekelőtt annak elismerésében nyilvánulhat meg, hogy minden hozzájárulás nélkülözhetetlen a neveléssel kapcsolatos, néhány évtizede tapasztalható vészhelyzet kezeléséhez, ahogyan azt már XVI. Benedek is elismerte a nevelés sürgős feladatáról szóló, 2008. január 21-én kelt levelében, melyet a római egyházmegyéhez és Róma

⁴ *Beszéd a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testülethez az újévi jókívánságok kifejezésének alkalmával* (2020. január 9).

⁵ FERENC PÁPA: *Christus vivit. Szinódus utáni apostoli buzdítás* (2019. március 19.), 165 [Szent István Társulat, Budapest, 2019].

városához intézett. Megfontolásai ma is időszerűek: „Mindannyian szívünkön viseljük az általunk szeretett személyeknek, különösen a gyermekeknek, a serdülőknek és a fiataloknak a javát. Tudjuk ugyanis, hogy városunk jövője tőlük függ. Ezért mindenképpen aggódunk az új nemzedékek neveléséért, azért, hogy képesek legyenek eligazodni az életben és meg tudják különböztetni a jót a rossztól, aggódunk egészségükért, nemcsak fizikai, hanem erkölcsi egészségükért is. A nevelés azonban sosem volt könnyű, és ma szemlátó mást egyre nehezebbé válik. Jól tudják ezt a szülők, a tanárok, a papok és mindazok, akik közvetlenül részt vesznek a nevelés munkájában. Ezért nagy »nevelési vészhelyzetről« beszélnek, melyet megerősítenek azok a kudarcok, amelyekkel igen gyakran találkozunk arra irányuló erőfeszítéseink során, hogy szilárd, másokkal együttműködni és életüknek értelmet adni képes személyeket neveljünk.”

3. Az eredendő testvériség

A *testvériség* az a kulturális kategória, amely megalapozza és paradigmaként irányítja Ferenc pápa pápai szolgálatát. Bevezetése a nevelési folyamatokba, ahogyan azt *üzenetében* javasolja, azt jelenti, hogy a testvériséget alapvető antropológiai adatként ismerjük el, amelyből kiindulva a kapcsolat összes fő és pozitív „nyelvtani szabályát” egybe tudjuk foglalni: a találkozást, a szolidaritást, az irgalmasságot, a nagylelkűséget, de a párbeszédet, a vitát, és általánosabban a kölcsönösség változatos formáit is.

Az emberi életet eredendően kaptuk, nem tőlünk ered. Ellenkezőleg, az élet túlmutat minden férfin és nőn, nem valami önmagától adott, hanem valaki más által *adott*. A hívők számára – amint azt a közelmúltban Abu-Dzabiban elfogadott, *Az emberi testvériségről* című közös nyilatkozat hangsúlyozta – ez azt jelenti, hogy egymást az egyetlen Atya gyermekeinek kell elismernünk, azaz testvéreinknek, akiknek kölcsönös jóindulattal kell egymáshoz fordulniuk és őrizniük kell egymást (vö. Ter 4,9).

Ugyanakkor, ahogy azt Ferenc pápa már hivatali idejének kezdetén hangsúlyozta, a testvéri őrzés hivatása „nemcsak minket, keresztényeket érint, hanem van egy előzetes dimenziója, mely egyszerűen emberi, és mindenkit érint”.⁶ Abban, hogy kapjuk az életet, azt fedezzük fel, hogy az egész emberiséget a testvériség köteléke kapcsolja egybe, s így a testvériség az emberi lét strukturális valóságát kifejező elvnek bizonyul.⁷ Ha barátainkat vagy egyes társainkat megválaszthatjuk is, testvéreinket biztosan nem választhatjuk meg, hiszen nem mi adtunk nekik létezését. Minél inkább megéljük tehát a testvériséget, ráébredünk, hogy az elsősorban nem erkölcsi köteleességet jelent, hanem az emberi faj és az egész teremtés objektív identitását.

Az elvetés mai kultúrája alapvetően éppen a testvériségnek mint az emberiség konstitutív elemének az elutasításából fakad: „Sok dolognak meg kell változtatnia az irányát, de mindenekelőtt az emberiség szorul rá a változtatásra. Szükségünk van annak tudatára, hogy közös az eredetünk, egymáshoz tartozunk, és olyan jövő vár ránk, amelyen mindnyájan osztozunk”.⁸ Ferenc pápa

⁶ *Homília a péteri szolgálat megkezdéseként mondott szentmisén* (2013. március 19.).

⁷ Vö. *Laudato si'*. *Enciklika közös otthonunk gondozásáról* (2015. május. 24.), 220.

⁸ *Laudato si'*. *Enciklika közös otthonunk gondozásáról* (2015. május. 24.), 202.

éppen ebben az irányban fogalmazta meg a *béke világnapjára írt első üzenetét* is (2014. január 1.), nem véletlenül adta neki a *Testvériség, a béke alapja és út a békéhez* címet. Ma a *nevelés globális faluja* építésének perspektívájában ez az elv új lendületet kap, bizonyos értelemben minden sikeres nevelési folyamat igazi végpontjává válik. Éppen az mutatja meg, hogy elértük-e a mindannyiunkban közös emberség teljes megvalósulását, hogy készek vagyunk-e a testvériség szolgálatába állni. Nemcsak arra teremtettünk ugyanis, hogy „másokkal” együtt éljünk, hanem arra is, hogy „mások szolgálatában” éljünk, üdvös és gazdagító kölcsönösségben.

A KÖRNYEZET

1. A generációk közötti szolidaritás megszűnése

Amikor Ferenc pápa a Szentszékre akkreditált diplomáciai testületnek a 2020. május 14-i eseményt bemutatta, rámutatott a legmélyebb sebre, amelyet a mai társadalmi-kulturális kontextus a nevelői munkán ejt: „A nevelés megköveteli, hogy tisztességes párbeszédet kezdjünk a fiatalokkal. Elsősorban ők azok, akik emlékeztetnek minket annak a generációk közötti szolidaritásnak a sürgősségére, amelynek sajnos nyoma veszett az elmúlt években. A világ számos részén ugyanis az a tendencia figyelhető meg, hogy az ember önmagába zárkózik, védi megszerzett jogait és kiváltságait, a világot olyan szűk látóköron érzékeli, mely közömbösen kezeli az időseket, és mindenekelőtt nem ad többé teret a születő életnek. A világ népességének általános előrege-
deése bizonyos helyeken, különösen nyugaton, ennek szomorú és emblematis-
kus bizonyítéka”.⁹

Ferenc pápa szerint ennek az elszigetelődésre és a másikkal szembeni elzár-
kózásra való hajlamnak a végső gyökerei abban a mély antropológiai átala-
kulásban keresendők, amelyről nagyon világosan beszélt a Pápai Életvédő
Akadémia tagjainak, amikor 2017 októberében közgyűlésüket tartották. Így
fogalmazott: „Úgy tűnik, az emberi teremtmény ma különleges átmeneti sza-
kaszt él saját történelmének [...]. Ennek az átmenetnek az emblematis-
kus vonását összefoglalóan annak a kultúrának a gyors terjedésében ismerhetjük
fel, amely megszállottan az embernek – mint fajnak és mint egyénnek – a
valóság feletti szuverenitására összpontosít. Vannak, akik már *egolatriáról*,
önimádatról, vagyis egónk valóságos kultuszáról beszélnek, amelynek oltárán
mindent feláldozunk, beleértve legértékesebb érzelmi kapcsolatainkat is.
Nem veszélytelen ez az életfelfogás: olyan alanyt formál, amely állandóan
önmagát nézi a tükörben, olyannyira, hogy képtelenné válik arra, hogy tekin-
tetét mások felé és a világ felé fordítsa.”

Magától értődik, hogy éppen ez az *önimádat* generálja azokat a töréseket,
amelyek súlyosan érintik a nevelési tevékenységet minden szinten. Itt olyan
törésekre gondolunk, mint a nemzedékek közötti törés, a különböző népek és
kultúrák közötti törés, a népesség gazdag és szegény részei közötti törés – az
előbbieket egyre gazdagabbak, az utóbbiakat egyre szegényebbek lesznek –, a
férfi és a nő közötti törés, a gazdaság és az etika közötti törés, az emberiség
és bolygónk, a Föld közötti törés. Ezért a ma szükséges nevelésnek képesnek
kell lennie arra, hogy szembeszálljon ezzel az új „önbálványozással”, és meg-
találja a megfelelő szavakat, hogy mindenki számára visszaadja a másik em-
ber és sorsa felé irányuló emberi hivatás eredetiségét és szépségét. Az
„együtt” az a szó, amely mindent megment és beteljesít.

2. Nevelési-tanulási idő és technológiai idő

A *Caritas in veritate* kezdetű enciklikában XVI. Benedek megállapítja, hogy
„az egyre erőteljesebben globalizálódó társadalom egymás szomszédaiává tesz

⁹ *Beszéd a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testülethez az újévi jókívánások kifejezé-
sének alkalmával* (2020. január 9).

bennünket, de nem tesz egymás testvéreivé” (19). Napjaink globalizációjának egyik alapvető eredménye a technológiai fejlődés, különösen – a pedagógia területén talán még erőteljesebb hatással – az *online* élethez és a *közösségi médiához* kapcsolódó technológiák fejlődése. E digitális világok használata és kezelése óriási kihívások elé állítja a nevelést.

Amint ugyanis azt a *Laudato si'* hangsúlyozza: bár a képzés a növekedésnek, tehát a változásnak az állandó mozgását igényli, „az a gyorsaság, amelyet az emberi tevékenységek rákényszerítenek [az emberre], ellentétben áll a biológiai evolúció természetes lassúságával” (18). Az új nemzedékek, mindeddig ismeretlen formában, kénytelenek együtt élni ezzel az ellentmondással, mert a tanulással töltött idő és – mélyebben – az éréshez szükséges idő messze van az internet idejétől. Ennek következtében nem ritkán erős frusztráció, alacsony önbecsülés és öntudat alakul ki bennük: miért van az, hogy egyetlen „kattintással” megkapom, amit akarok, de nem tudok – ugyanilyen gyorsan – felnőtté válni, fontos döntések meghozatalára és felelősségvállalásra képes emberré válni? Az internet és a közösségi média ily módon radikálisan megváltoztatja mind az emberek közötti kapcsolatokat, mind az egyének vágyait és identitásainak alakulását, és hatással van az olya emberi képességekre, mint például az emlékezés, a teremtőkészség, az összpontosítási és önmegfigyelési képesség.

Természetesen nem akarjuk tagadni, hogy a világháló nagyszerű lehetőségeket kínál a holnap építéséhez, de nem szabad alábecsülnünk azt a tényt, hogy világháló nem semleges, s ezért számolnunk kell korlátaival és negatív hatásainak lehetőségeivel: a technológia „ténylegesen nem képes a dolgok sokféle kapcsolatának titkát átlátni, s ezért időnként úgy old meg egy-egy problémát, hogy újabbakat terem”.¹⁰ A virtuális világ azáltal, hogy mindenféle valóságot közvetít, egyrészt hozzáférést biztosít a bolygó minden szegletéhez, másrészt hozzájárul a „»közöny globalizációjához«, mely lassan »hozzászoktat« bennünket mások szenvedéséhez, miközben magunkba zárkozunk”.¹¹

Az internetben rejlő hatalmas lehetőségekkel és kockázatokkal szemben nem elegendő sem a folyamatos ítélezés, sem a teljes felmentés. Szükségünk van arra, amit Ferenc pápa állandóan sürget, ez pedig a *megkülönböztetés*. És még inkább szükség van olyan emberekre, akik képesek átadni ezt a magatartásformát az új nemzedékeknek. Olyan nevelésre van ma szükség, amely nemcsak nem fél a valóság összetettségétől, hanem arra törekszik, hogy képessé tegye mindazokat, akik felé irányul, hogy megéljék és „humanizálják” ezt az összetettséget, annak tudatában, hogy minden eszköz mindig az azt használó személy szándékától függ.

3. A kérdező attitűd „kinevelése”

A „pszichológiai struktúra szétesését”, melyet különösen az új technológiák említett elterjedtsége okoz, az egyik legsürgetőbb nevelési problémaként jelölte meg a pápa a globális nevelési paktum elindításáról szóló üzenetében. Figyelmünket – különösen a gyermekekét és a fiatalokét – napjainkban gyors és különféle ingerek vonják el, melyek megnehezítik, hogy megtanuljunk

¹⁰ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 20.

¹¹ *Üzenet a béke világnapjára* (2014. január 1.).

csendben élni. A fiatalok esetében a vágyaik és félelmeik felismeréséhez szükséges időt és teret egyre inkább a folyamatosan érkező és vonzó interakciók töltik ki, melyek csábítanak, és arra irányulnak, hogy a nap minden egyes pillanatát kitöltsék. Ezek azonban olyan interakciók, amelyek a számító, instrumentális, technikai racionalitást (a *hogyan* racionalitását) táplálják, és nem azt a racionalitást, amely a dolgok és az élet mélyebb értelmére válaszol (a *miért* racionalitása).

Ezért az ingerek nagy gazdagságában úgyszólván a *belső élet mély szegénységét* tapasztaljuk meg, egyre nehezebben állunk meg, egyre nehezebben gondolkodunk, egyre nehezebben hallgatunk meg másokat és hallgatjuk meg önmagunkat. A digitális ingerek sokfélesége és gyorsasága gyakran „azzal a következménnyel jár, hogy elveszítjük érzékünket a teljesség, a dolgok közötti kapcsolatok és a tágasabb horizont iránt, amely így jelentéktelenné válik”.¹² Elfogadva azt, amit több vallási vezető is javasolt Ferenc pápának, ma a fiatalok *kérdő attitűdjének kinevelésére* kell összpontosítani. Kérdéseik fontosabbak a válaszadásnál: időt és teret kell szentelnünk annak, hogy az új nemzedékek szívében lakozó nagy kérdések és vágyak kifejlődhessenek, melyek az önmagukkal való derűs kapcsolatból a transzcendens kereséséhez vezethetnek.

Ezzel kapcsolatban a *Dokumentum az emberi testvériségről a világ békéje és az emberi együttélés érdekében* emlékeztet „a vallási érzék újjáélesztésének fontosságára, és annak szükségességére, hogy ezt felébresszük az új nemzedékek szívében”.¹³ A hívő ember számára ez azt a feladatot jelenti, hogy a megfelelő időben felébresszük a fiatalokban a vágyat, hogy belépjenek saját bensőjükbe, hogy megismerjék és megszeressék Istent, a nem hívő ember számára pedig azt, hogy kereső nyugtalanságot ébresszen a dolgok és saját létünk értelmével kapcsolatban.

4. Az identitás helyreállítása

Az identitás széttöredezettségének, illetve az egységes énkép kialakítása nehézségének problémájára nyomatékosan hívják fel figyelmünket a pszichológusok és a pedagógusok, akik különösen a fiatal generációk esetében tapasztalják, hogy ezzel kapcsolatban egyre több fájdalmat élnek át. Ferenc pápának a *Laudato si'* kezdetű enciklikájában adott útmutatásai a leselejtezés kultúrájával összefüggésben hasznos támpontot nyújtanak a kérdés mélyebb vizsgálatához; azt olvassuk ugyanis, hogy „a leselejtezés kultúrája egyaránt érinti a kirekesztett embereket és a gyorsan hulladékká váló dolgokat” (22). A leselejtezés kultúrája leginkább az időseket és a gyermekeket sújtja: a fogyasztás logikáját követve az előbbieket azért dobják ki, mert már nem termelékenyek, az utóbbiakat pedig azért, mert még nem termelékenyek. Az időseket félreállító társadalom azonban olyan társadalom, amely nem hajlandó szembenézni a múltjával, az emlékezetével, a gyökereivel: „Az öregek jelentik a bölcsességet. Az öregek tanuljanak meg beszélgetni a fiatalokkal, és a fiatalok tanuljanak meg beszélgetni az öregekkel. Egy ország bölcsessége bennük, az öregekben van.”¹⁴ A gyermekek elvetése pedig a reményben és a jövőképpen

¹² *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 110.

¹³ 11. oldal.

¹⁴ *A Szentatya beszéde a pietralcinai hívőkhöz* (2018. március 17.).

való szegénységet mutatja, hiszen a gyermekek „hozzák a maguk látásmódját: ahogy a valóságot látják, bizalommal teli és tiszta tekintettel”.¹⁵

És ahogyan a jelen szegény múlt és jövő nélkül, úgy a személyes identitás is üres mások nélkül, mert nincs emlékezete és perspektívája. Ezért van az, hogy az elszegényedett lelkű és reményt nélkülöző mai ember bizonytalansággal és kiegyensúlyozatlansággal szembesül. Ezért olyan személyeket kell képeznünk, akik képesek újraépíteni az emlékezethez és a jövőbe vetett reményhez fűződő megszakadt kapcsolatokat, olyan fiatalokat, akik megismerve gyökereiket és nyitottan az érkező új iránt, képesek egy derűsebb jelenbeli identitást újraépíteni.

5. A környezeti válság mint kapcsolati válság

Amikor a globalizált és digitális világ egyre inkább veszélyezteti az ember belső életét és identitását, a belső életre és az identitásra irányuló nevelési elkötelezettség megújításának keresése azt igényli, hogy ne szakadjon meg a kapcsolat azzal a tágabb társadalmi, kulturális és környezeti horizonttal, amelybe a nevelés ágyazódik. Az emberről és a természetről egymásra utaltságukat figyelembe véve kell gondolkodni, mert „az emberi környezet és a természeti környezet együtt megy tönkre, és nem tudjuk megfelelően kezelni a környezet pusztulását, ha nem szentelünk figyelmet azoknak az okoknak, amelyek az emberi és társadalmi hanyatlással állnak összefüggésben”.¹⁶

A belső élettel való törődés hiánya a külső élettel való törődés hiányában tükröződik, és fordítva: „Ha elhanyagolom a feladatomat, hogy ápoljam és fenntartsam a megfelelő kapcsolatot a mellettem élővel, akiről kötelességem gondoskodni, és akit kötelességem megvédeni, akkor lerombolom az önmagamhoz, a többiekhez, az Istenhez és a földhöz fűződő belső kapcsolatomat.”¹⁷ Ez pedig akkor következik be, „ha a világgal való kapcsolatunkban többé nem a testvériség és a szépség nyelvén beszélünk”.¹⁸ Ebből magától értődően következik az *átfogó ökológiai nevelés* szükségessége. A környezeti kihívás lényegében egy radikálisabb kapcsolati kihívásra utal, amelyben a nemzedékeknek és magának a bolygónak a jövője forog kockán.

Ha a környezeti kérdést eredendően kapcsolati kérdésnek tekintjük, az „meggátolja – mondja a *Laudato si'* –, hogy a természetben valami tőlünk elkülönített valóságot értsünk vagy azt életünk pusztá keretének tekintsük. Belé vagyunk foglalva, részei vagyunk, és átjár bennünket” (139). Itt is, mielőtt erkölcsi kérdésről lenne szó, ontológiai és antropológiai kérdésről van szó: „Nem jön létre új kapcsolat a természettel új emberi lény nélkül. Nincs ökológia megfelelő antropológia nélkül.”¹⁹ Ezért a pápa által említett átfogó ökológiát nem szabad individualisztikusan, a természet kiábrándult szépségének egyfajta romantikus és morális ökológizmusaként felfogni, hanem az annak

¹⁵ *Katekézis a családról az általános kihallgatás keretében* (2015. március 18.).

¹⁶ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 48.

¹⁷ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 70.

¹⁸ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 11.

¹⁹ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 118.

teljes tudatából fakad, hogy „minden összefügg mindennel”, „minden kapcsolatban áll mindennel”, ahogyan azt a *Laudato si'* többször kiemeli.²⁰

Ezért csak a belső és külső élet, az identitás és a másság, az én és a másik közötti kölcsönösségnek ezen a horizontján belül lehetséges újra felfedezni – ahogy Ferenc pápa mondja – „a misztériumot, melyet egy falevélen, egy úton, a harmatban, egy szegény ember arcán lehet szemlélni. Az eszmény nem pusztán az, hogy a külsőtől a belsőhöz forduljunk annak érdekében, hogy felfedezzük Isten tevékenységét a lélekben, hanem az, hogy meg tudjuk találni őt minden dologban”,²¹ s így módon mindenre vigyázzunk megújult és tudatos életmódunkkal.

²⁰ Vö. 70, 92, 117, 120, 138, 142.

²¹ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 233.

A JÖVŐKÉP

1. Egység a különbözőségben: új gondolkodásmód

A mai széttöredezettségek és ellentétek gyökerénél, melyek gyakran a konfliktusok legkülönbözőbb formáihoz vezetnek, a különbözőségtől való félelem rejtőzik.²²

Az egység és a találkozás szövetének újraszövése ezért azt kívánja, hogy a gondolkodás előreugorjon egyet, és gyökeresen változtasson megszokott logikáján. Amíg a sokféleséget és a különbözőséget az egységgel szemben ellenségesnek tekinti, addig a háború mindig a küszöbön áll, készen arra, hogy minden pusztító erejével megnyilvánuljon. Az első elv tehát, mely feltétlenül szükséges egy új humanizmus felépítéséhez, egy olyan új gondolkodásmódra való nevelés, amely képes az egységet és a sokféleséget, az egyenlőséget és a szabadságot, az identitást és a máságot együtt tartani. Ezért, ahogy az *Evangélii gaudium* írja, ahhoz, hogy egy új nevelési stílus virága kinyíljon, „el kell jutni oda, ahol az új elméletek és paradigmák keletkeznek” (74). Egyszóval, meg kell érteni, hogy a sokféleség nemhogy nem akadály a egységnek, nemhogy nem destabilizálja azt, hanem – épp ellenkezőleg – nélkülözhetetlen hozzá, lehetőségének a horizontja: az egység és a különbözőség nem kizárja, hanem épp feltételezi egymást. Ellenkező esetben egy fojtogató egységgel állnánk szemben, mely megöli a máságot, ellehetetleníti a másikat, de önmagát is; vagy pedig kaotikus zűrzavart tapasztalnánk, melyben az egyes identitások kölcsönösen közömbösek egymás iránt, lehetetlenné téve minden találkozást.

Be kell tehát gyakorolni azt a gondolkodást, mely különbségtételbe tagolja az egységet, és amely áldásának tekinti a különbözőséget saját identitása számára, nem pedig önmegvalósítását fenyegető akadálnak. A nevelési munkának mindenekelőtt ezen a szinten kell beavatkoznia, mivel – ahogy Ferenc pápa a Roma Tre egyetemen tett látogatása alkalmával emlékeztetett – „a háborúk bennünk kezdődnek, akkor, amikor nem vagyunk képesek megnyílni mások felé, amikor nem vagyunk képesek beszélni másokkal”, amikor – más szóval – a máságot az identitás érvényesülésének útjában álló akadálnak tekintjük.

Következésképpen a nevelői gyakorlatban az új gondolkodás minden területen párbeszédre ösztönöz, mely szabadon bevonja mindazokat, akik a találkozás, a kölcsönös gazdagítás és a testvéri meghallgatás hiteles kultúrájáért kívánnak dolgozni: „A vitákban is, melyek az élet elkerülhetetlen részét képezik, mindig emlékeznünk kell, hogy testvérek vagyunk, s ezért arra kell nevelnünk és nevelni magunkat, hogy felebarátunkat ne ellenségnek vagy kiktatandó ellenfélnek tekintsük”,²³ mert ha „a szív valóban nyitott a világot átfogó közösségre, semmi és senki nincs kizárva ebből a testvériségből”.²⁴

Ebben a vonatkozásban döntő fontosságú a vallások közötti párbeszéd, mivel ez „a világ békéjének szükséges feltétele, s ezért kötelessége mind a

²² Vö. *Üzenet a béke világnapjára* (2020. január 1.).

²³ *Üzenet a béke világnapjára* (2014. január 1.).

²⁴ *Laudato si'*. *Enciklika közös otthonunk gondozásáról* (2015. május. 24.), 92.

keresztényeknek, mind a többi vallási közösségnek”.²⁵ A párbeszéd gyakorlásában „tanuljuk meg elfogadni a többiekét, a miénktől különböző élet-, gondolkodás- és kifejezőmódjakkal együtt. Ezzel a módszerrel egyidejűleg vállalhatjuk az igazságosság és a béke szolgálatának kötelezettségét, amelynek minden eszmecsere alapvető kritériumául kell szolgálnia. Egy társadalmi békét és igazságosságot kereső párbeszéd – pusztán gyakorlati jelentőségén túl – önmagában véve olyan erkölcsi elkötelezettség, amely új társadalmi feltételeket teremt.”²⁶

E megfontolások fényében mindenképp hangsúlyoznunk kell, hogy a párbeszéd és a béke eme elgondolásának egyre inkább meg kell világosítania és irányítania kell a polgárok által a civil társadalom politikai-gazdasági irányítására megválasztott személyeket. Sosincs igazi politikai cselekvés a párbeszéd és a béke elgondolásán és gyakorlásán kívül.

2. Középpontban a kapcsolat

A nevelési paktum újbóli megkötéséhez elengedhetetlen értékek között fontosnak tűnik megállni a *nevelői kapcsolat* értékénél. Ferenc pápa szavaival hangsúlyozhatjuk ugyanis, hogy „ha egyfelől nem szabad elfelejtenünk, hogy a fiatalok a felnőttek szavára és példájára várnak, másfelől azt is szem előtt kell tartanunk, hogy sokat tudnak nyújtani lelkesedésükkel, elkötelezettségükkel és igazságszomjikkal, mellyel folyamatosan emlékeztetnek bennünket arra, hogy a remény nem légvár, és a béke mindig lehetséges érték. Ezt láthattuk abban, ahogyan sok fiatal azon dolgozik, hogy felhívja a politikai vezetők figyelmét az éghajlatváltozás kérdésére. Közös otthonunk gondozásának mindannyiunk ügyének kell lennie, és nem lehet a valóságról alkotott különböző elképzelések közötti, még kevésbé a generációk közötti ideológiai ellentét tárgya.”²⁷

Amint azt az iskolai tapasztalatok is megerősítik, az eredményes oktatás valójában elsősorban nem a tanár felkészültségén vagy a tanulók képességein múlik, hanem a közöttük kialakuló kapcsolat minőségén. A neveléstudomány számos képviselője hangsúlyozta, hogy nem a tanár neveli a tanulót egyirányú közvetítéssel, és nem is a tanuló az, aki egyedül építi fel saját tudástárát, hanem a kapcsolatuk az, amely mindkettőjüket neveli egy olyan párbeszédos osztozásban, amely egyszerre feltételezi és egyben felül is múlja őket.

Pontosan ez az értelme a kapcsolatokban létező *személy* középpontba helyezésének.

Ez azt is jelenti, hogy konkrétan fel kell vállalnunk azokat a kiinduló helyzeteket, amelyekben ma sok gyermek él szerte a világon. Nem hallgathatjuk el ugyanis azt a tényt, hogy a személy központi szerepéről szóló diskurzus nagyon elvont marad minden nevelési folyamatban, ha nem vagyunk hajlandók felnyitni szemünket a szegénységre, a szenvedésre, a kizsákmányolásra és a lehetőségek megtagadásának valóságára, amelyben a gyermekek nagy része

²⁵ *Evangelii gaudium. Apostoli buzdítás az evangélium hirdetéséről a mai világban* (2013. november. 24.), 250.

²⁶ Uo.

²⁷ *Beszéd a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testülethez az újévi jókívánságok kifejezésének alkalmával* (2020. január 9.).

él szerte a világon. És különösen, ha nem vagyunk hajlandók tenni valamit ezek ellen. Ferenc pápa kedvelt képét használva: mindig úgy kell cselekedni, hogy összekapcsoljuk a fejet, a szívet és a kezeket.

3. A világ változhat

Egy további alapvető elv, melyet vissza kell helyezni a nevelési tevékenység középpontjába, az, hogy a *világ képes változni*. Ezen elv nélkül az emberek vágyakozása, különösen a legfiatalabbaké, elveszíti azt a reményt és energiát, amely szükséges ahhoz, hogy túllépjen önmagán, hogy elérje a másikat. Világosan ír erről a kérdésről XVI. Benedek a *Caritas in veritate* kezdetű enciklikájában: „A globalizáció értelmezésében olykor fatalisztikus szemléletmódok figyelhetők meg, mintha annak mozgásai névtelen és személytelen erők, továbbá az emberi akarattól független struktúrák termékei volnának.”²⁸ A valóságban ez nem így van, ezért a körülöttünk zajló kulturális, történelmi és gazdasági eseményeket, bármilyen nagyok legyenek is, nem szabad megkérdőjelezhetetlen, abszolút törvények által meghatározott tényekként értelmezni.

Ferenc pápa épp ezt az üzenetet kívánta eljuttatni a fiataloknak, amikor 2017. január 13-án, az ifjúságról tárgyaló szinódus *előkészítő dokumentumának* közzététele alkalmából levelet intézett hozzájuk. E levél egyik legmeghatóbb része a következő: „Krakkóban, a legutóbbi ifjúsági világtalálkozó megnyitóján többször is megkérdeztem tőletek: »Változhatnak-e a dolgok?« És ti együtt kiáltottatok egy hangos igent. Ez a kiáltás a ti fiatal szívetekből tör fel, mely nem tűri az igazságtalanságot, nem hódol be a leselejtezés kultúrájának, és nem enged a közöny globalizációjának. Hallgassátok meg ezt a kiáltást, mely bensőtökből tör fel!”

Ma ez utóbbi felhívás mindazoknak szól, akiknek politikai, közigazgatási, vallási és nevelési felelőssége van: itt az ideje, hogy meghallgassuk a fiataljaink szívének mélyéről feltörő kiáltást. Ez a béke kiáltása, az igazságosság kiáltása, a testvériség kiáltása, a felháborodás kiáltása, a felelősség és a változás iránti elkötelezettség kiáltása a jelenlegi leselejtezési kultúra összes perverz gyümölcset illetően.

És éppen a fiatalok e kiáltásának erejében – mely egyre nagyobb teret nyer az általuk kezdeményezett számos tüntetésen – mindenkinek, különösen a nevelés és oktatás területén dolgozóknak, erőt kell találnia ahhoz, hogy táplálják a gyengédségnek azt a forradalmát, amely megmenti majd túlságosan is sebzett világunkat.

Teljes erővel megjelenik tehát annak igénye, hogy serkentsük egy egészséges kockáztatás vonzerejét és felébresszük a valóság iránti nyugtalanságot. Ennek a nyugtalanságnak a merész vállalása azt jelenti, hogy megkockáztatjuk azt az önmagunkból való kilépést, és „vállaljuk – ahogy az *Evangelium-gaudium* olvassuk – a másik arcával, minket megszólító fizikai jelenlétével, fájdalmával és kéréseivel, ragadós örömeivel való találkozás kockázatát, szüntelen testi közelségben” (88).

²⁸ *Caritas in veritate. Enciklika az ember teljes értékű fejlődéséről a szeretetben és az igazságban* (2009. június 29.), 42.

Csak így nyer újra lendületet a vágyakozás, és válik létünk főszereplőjévé, tudatos és felelős életmódra nevelve magunkat. Éppen azért ugyanis, hogy az ember jól használja a saját szabadságának terét, hozzájárul a személyes és közösségi növekedéshez: „Nem szabad azt gondolnunk, hogy ezek az erőfeszítések nem változtatják meg a világot. Az ilyen tettek valami olyan jót terjesztenek a társadalomban, amely mindig több gyümölcsöt terem annál, mint amennyit észlelhetünk, mert olyan jót hoznak létre e földön, amely mindig – ha olykor láthatatlanul is – igyekszik tovaterjedni.”²⁹

²⁹ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 212.

A KÜLDETÉS

1. Nevelés és társadalom

Ferenc pápa a *nevelési paktum elindítására írt üzenetében*, ahogyan azt már az elején említettük, erősen hangsúlyozza egy „nevelési falu” létrehozásának sürgősségét, melyben egy emberi és nyitott kapcsolati háló létrehozására törekszünk. Hozzátette azt is, hogy ez a vállalkozás nem lehetséges anélkül, hogy mindenki felébresztene magában három bátorságot: először is azt a bátorságot, hogy a személyt helyezzük a középpontba, másodsor azt a bátorságot, hogy leleményesen és felelősen a legjobb erőket vessük be, harmadszor és utoljára pedig azt a bátorságot, hogy olyan embereket képezzünk, akik képesek a közösség szolgálatába állni.

Az első ponttal, a személy középpontba állításának bátorságával kapcsolatban Ferenc pápa konkrétan így fogalmazott: „Ezért paktumot kell kötnünk, szövetkeznünk kell egymással, hogy lelket adjunk a formális és informális nevelési folyamatoknak, melyek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy a világon minden szorosan összefügg, és egy egészséges antropológia alapján meg kell találni a gazdaság, a politika, a növekedés és a fejlődés másféle felfogását. Az átfogó ökológia megvalósítása folyamán minden egyes élőlény saját értéke kerül a középpontba, az emberekkel és az őt körülvevő valósággal összefüggésben, és olyan életmódot szorgalmazunk, amely elutasítja a leselejtezés kultúráját.”³⁰

Ezen a ponton jól érthető a *Laudato si'* kezdetű enciklika és a nevelési paktum kezdeményezése közötti szoros kapcsolat. Arról van tehát szó, hogy bátran tudatosítanunk kell, hogy a mostani környezeti és kapcsolati válság úgy kezelhető, ha figyelmet szentelünk azoknak a nevelésre, akiknek holnap kell őrizniük a közös otthont.

A nevelés, „mely »környezettudatos polgárságot« hivatott létrehozni”,³¹ hatékony eszközzé válhat egy befogadóbb, a másik ember és a teremtett világ őrzésére jobban odafigyelő társadalom hosszú távú felépítéséhez. Más szóval, a nevelési elkötelezettség nemcsak a közvetlen címzettekhez, a gyermekekhez és fiatalokhoz szól, hanem szolgálat a nevelés által megújuló egész társadalom számára.

A nevelésre és oktatásra való odafigyelés továbbá fontos találkozási pontot jelenthet a különböző intézmények és társadalmi valóságok kapcsolati hálójának újbóli kialakításához: egy fiatal neveléséhez szükség van arra, hogy a család, az iskola, a vallások, az egyesületek és általában a civil társadalom párbeszédet folytasson egy közös cél érdekében. A képzés sürgősségéből kiindulva tehát lehetőség nyílik arra, hogy ellensúlyozzuk „a társadalmi integráció és közösségvállalás kötelékeinek észrevétlen elszakadását”.³²

A nevelés és oktatás mondhatni újraértelmezhető a fiatalabb nemzedékek képzésének útjaként, egyúttal viszont az egész társadalom felülvizsgálásának

³⁰ *Üzenet a nevelési paktum elindítására.*

³¹ *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 211.

³² *Laudato si'*. Enciklika közös otthonunk gondozásáról (2015. május. 24.), 46.

és megújításának lehetőségeként, hogy az a legjobbat igyekezzen átadni a legfiatalabbaknak, felülvizsgálja és szükség esetén jobbra tegye működés módjait.

2. A holnap a legjobbat várja a mától

Ferenc pápa úgy véli, a második bátor lépés egy új nevelési paktum felé abban áll, hogy közösségként – egyházi, társadalmi, egyesületi, politikai közösségként – a rendelkezésre álló legjobb erőket vetjük be a nevelés terén. Ez természetesen bátor döntés, mert minden döntés azzal is jár, hogy az egyik szempontot előnyben részesítjük, s ezzel háttérbe szorítunk egy másikat. Manapság vajon hány valóság állítja legjobbat erőit a fiatalok szolgálatába?

Ha a mai társadalmak többségére gondolunk, világosan láthatjuk, hogy a legkreatívabb és legkezdemenyesebb erőket a termelés és a piac szolgálatába állítják. A legkiválóbb fiatal diplomások és a legokosabb elmék gyakran olyan nagyvállalatoknál dolgoznak, amelyek inkább a profitra, mint a közjó keresésére törekcszenek. Az uralkodó fogyasztói társadalom pedig azt kívánja, hogy művelt, kritikai szellemű és összefogni képes emberek egyáltalán ne vagy legfeljebb elenyésző mértékben legyenek. A fogyasztói ideológia ugyanis individualizmusból és önállóságra való képtelenségből táplálkozik, mert a közösségen kívül vagyunk a legsebezhetőbbek, és mértéktartásra való képtelenségünkben engedelmesen válaszolunk a reklámok és propagandák ingereire.

Tehát egy valódi és radikális fordulathoz való bátorságra van szükség: ebben a bemutatott helyzetben sürgősen szükség van a befektetésre, mert csak a nevelés által lehet valós reményünk arra, hogy hosszú távon pozitív változást érhetünk el. Ami lesz, annak a legjobbat kell kapnia attól, ami van. Aki lesz, annak joga van a legjobbat kapni attól, aki ma van.

3. Nevelés a szolgálatra, a nevelés szolgálat

A harmadik bátor cselekedet, melyet Ferenc pápa kér, hogy olyan személyeket képezzünk, akik készek a közösség szolgálatába állni. Ez az útmutatás valójában minden nevelői cselekvés egyik döntően fontos összetevőjére világít rá: egyetlen nevelő sem lehet teljes mértékben sikeres nevelői tevékenységében, ha nem igyekszik kialakítani a rábízottakban a teljes és valódi rendelkezésre állást mások, mindenki más, az egész emberi közösség szolgálatára, kezdve azokkal, akik a legnehezebb, a legtöbb kihívással szembenézni kénytelen helyzetben vannak.

A nevelés igazi szolgálata a szolgálatra való nevelés.

Ma már az oktatáskutatás is egyre világosabban felismeri, mennyire központi szerepet tölt be a másoknak és a közösségnek nyújtott szolgálat mint magának a nevelésnek az eszköze és célja, gondoljunk például a *Service Learning* nagyszerű fejlődésére. Ez a kutatás megmutatja, hogy a szolgálat nemcsak egy nevelési tevékenység lehet a többi között (az önkéntes munka fontossága a fiatalok képzésében jól ismert), hanem – radikálisabb módon – azzá az alapvető módszerré válhat, amelyen keresztül minden tudás és készség átadható és elsajátítható. Ezt a folyamatot a *szolgálatra való neveléstől a szolgálatként*

való nevelés felé való fejlődésként is leírhatnánk, mely utóbbi szerint a felebarát egyszerre a nevelés útja és célja.

Végezetül egy utolsó gondolatébresztő szó Hannah Arendttől, aki hatékonyan és tömören tudta kifejezni, mi valójában a tétje minden nevelési cselekvésnek. Ezek az ő megvilágító szavai: „A nevelés az a pont, amelyben eldöntjük: eléggé szeretjük-e a világot ahhoz, hogy felelősséget vállaljunk érte, s egyben megóvjuk attól a pusztulástól, amely a megújulás, az újak és fiatalok jövedele nélkül elkerülhetetlen volna. S azt is a nevelés során döntjük el, hogy eléggé szeretjük-e gyermekeinket ahhoz, hogy ne taszítsuk ki őket világunkból, magukra hagyva őket, és ne üssük ki kezükből azt a lehetőséget, hogy valami újra, olyasmire vállalkozzanak, amit mi nem látunk előre – hanem felkészítjük őket közös világunk megújítására.”³³

Átgondolandó témák

Az együttélés „misztikája”

A nevelési falu

Testvériség és béke

Egolatria

Pozitív internetes források

Csendre nevelés

A leselejtezés, eldobás kultúrája

Egységben gondolkodás

A keresés nyugtalansága

A gyengédség forradalma

Környezettudatos polgárság

* * * * *

Forrás:

Patto Educativo Globale – Vademecum,
<https://www.educationglobalcompact.org>

Fordította: Tózsér Endre

³³ *Múlt és jövő között*, Osiris – Readers International, Budapest, 1995, 203.